

Rano učenje stranog jezika kod djece predškolske dobi

Jasika Cvek, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:384283>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MAJA JASIKA CVEK

**RANO UČENJE STRANOG JEZIKA KOD DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MAJA JASIKA CVEK

**RANO UČENJE STRANOG JEZIKA KOD DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

JMBAG: 0067243933 , izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Talijanski jezik

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Romanistika

Mentor: Lorena Lazarić, prof.

Pula, rujan 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani, Maja Jasika Cvek kandidat za stručnog prvostupnika predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 30.09.2016. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Maja Jasika Cvek dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Rano učenje stranog jezika kod djece predškolske dobi koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 30.09.2016.

Potpis

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	5
2. RAZVOJ I USVAJANJE GOVORA I JEZIKA.....	6
2.1. Suvremene teorije o usvajanju jezika.....	7
3. DIJETE I MATERINSKI JEZIK	12
3.1. Razvoj komunikacije.....	16
4. DIJETE I DRUGI JEZIK.....	18
4.1. Učenje stranog jezika.....	20
5. STVARANJE POTICAJNOG OKRUŽENJA ZA KOMUNIKACIJU NA STRANOM JEZIKU U USTANOVAMA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE.....	22
5.1. Utjecaj raznovrsnih medija na učenje stranog jezika.....	27
6. CILJ I ZADACI ISTRAŽIVANJA.....	29
7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	30
8. REZULTATI I RASPRAVA.....	31
9. ZAKLJUČAK.....	40
10. POPIS LITERATURE.....	41
11. PRILOZI.....	43
12. POPIS TABLICA I GRAFIKONA.....	45
SAŽETAK.....	46

1. UVOD

Većina djece dolazi na svijet spremna i sposobna usvajati govor i jezik, što im omogućuju urođene sposobnosti. To potvrđuju suvremene lingvističke teorije koje tvrde da ljudski mozak posjeduje urođeni mehanizam koji se aktivira kada dijete dosegne određeni stupanj razvoja, pa ono počinje razumijevati i upotrebljavati jezik koji čuje oko sebe. Djeca odmalena odlično komuniciraju s ljudima u svojoj okolini ne samo iz razloga što proizvode iskaze u skladu s gramatičkom strukturom svoga materinskog jezika, već i iz razloga što se ono što kažu uklapa u društveni kontekst situacije u kojoj se nalaze. Djeca o jeziku uče mnogo više od pravila gramatike, oni uče pravila ponašanja u određenoj situaciji.

Usvajanje jezika započinje prije nego dijete izrekne prvu riječ. Ono započinje u trenutku kad novorođeno dijete i majka uspostave međusobnu vezu koja će biti osnova za komunikaciju sa svijetom i iz koje će proizaći djetetova sposobnost da ovlada glasovnim i gramatičkim sustavom jezika, da počne razumijevati svijet koji ga okružuje i da ono kao dio tog svijeta u njemu ostvaruje svoje želje i potrebe.

Potreba za znanjem stranih jezika danas je sve veća. Ako s učenjem stranog jezika krenemo dovoljno rano, to će pridonijeti cjelovitom razvoju budućih generacija. Rani početak učenja stranih jezika pridonosi stvaranju pozitivnih stavova prema drugim kulturama i narodima (Holmstrand, prema Prebeg-Vilke, 1991).

Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje potiče se i osnažuje razvoj osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje, od kojih je jedna i komunikacija na stranim jezicima. Naglašeno je da dijete rane i predškolske dobi strani jezik uči u poticajnom jezičnom kontekstu, u igri i drugim za njega svrhovitim aktivnostima. Poučavanje stranog jezika ne provodi se posebno oblikovanim metodičkim postupcima, nego je strani jezik utkan u svakidašnje odgojno-obrazovne aktivnosti vrtića.

Krajnji cilj učenja jezika u ranoj i predškolskoj te školskoj dobi je stvoriti bilingvalnog odraslog govornika, koji će se stranim jezikom koristiti u životu i poslu.

Djeca posjeduju urođene osobine koje su sposobna iskoristiti u procesu učenja stranog jezika, pod uvjetom da im odrasli to omoguće na pravilan način.

2. RAZVOJ I USVAJANJE GOVORA I JEZIKA

U najopćenitijem smislu riječi, jezik je sustav glasovnih znakova, specifičan za svaku jezičnu zajednicu (narod) i povijesno uvjetovan. Omogućuje izgrađivanje svijesti, formiranje apstraktnog mišljenja i nadilaženje okvira neposrednog osjetilnog odražavanja stvarnosti te na taj način prenošenje znanja novim generacijama (Lurija, 2000, prema Silić, 2007). Ponajprije nam služi za sporazumijevanje (komunikaciju, razmjenu obavijesti, misli, osjećaja i sl.), ali i za samo izražavanje. Jezik je također način kombiniranja glasova, riječi, znakova i rečenica u svrhu iskazivanja vlastitih misli i razumijevanja drugih ljudi.

Osnovni element jezika je riječ. Riječ je glas ili skup glasova kojem je pridruženo neko značenje te je osnovna jedinica svakog jezika. Njome označavamo stvari, ističemo obilježja, radnje i odnose. Ona je nositeljica značenja te „kodira“ naše iskustvo.

Jezik se sastoji od pet sustava (aspekata komunikacije): glasovi, značenje, poredak i oblik riječi, gramatičko oblikovanje riječi i društvena uporaba jezika (Apel, Masterson, 2004). Navedeni sustavi, u cjelini, predstavljaju pravila koja je potrebno slijediti u komunikaciji, kako bi ona bila jasna i razumljiva okolini (sugovornicima).

Prvi sustav bavi se **glasovima** govora kojima se služimo u svakodnevnoj komunikaciji. Taj se aspekt jezika naziva fonologija. To je disciplina koja proučava razlikovnu funkciju glasova u pojedinom jeziku i u jeziku uopće. Glasovima se nazivaju zvukovi koji su standardni za pojedini jezik. Dijete koje usvaja glasovni sustav materinskog jezika mora naučiti koje su glasovne razlike važne i vrijedne pažnje, a koje nisu i mogu biti ignorirane.

Drugi sustav, sustav **značenja**, naziva se semantika. Ona uključuje opće vrste i kategorije riječi, te značenja pojedinih riječi.

Treći sustav, sustav **porotka i oblika riječi**, naziva se gramatika. Poredak riječi u svakom je jeziku drugačiji. Ovisno o jeziku, potrebno je slijediti pravila pravilnog raspoređivanja rečenica koje izgovaramo i pišemo. Sustav koji određuje pravila o redu riječi visoko je strukturiran i krut.

Četvrti sustav **gramatičkog oblikovanja riječi** nazivamo morfologija. Dio je gramatike koji se odnosi na proučavanje vrsta riječi i njihovih oblika, te načina na koji se riječi u jeziku oblikuju i mijenjaju ovisno o funkcijama što ih obavljaju u rečenici.

Peti sustav **društvene uporabe jezika**, pragmatika, bavi se načinima kako se služimo jezikom u društvenim kontaktima.

Većina novorođenčadi dolazi na svijet spremna i sposobna usvajati govor i jezik, što im omogućuju urođene sposobnosti. To potvrđuju suvremene lingvističke teorije koje tvrde da ljudski mozak posjeduje urođeni mehanizam koji se aktivira kada dijete dosegne određeni stupanj razvoja, pa ono počinje razumijevati i upotrebljavati jezik koji čuje oko sebe. U literaturi se taj urođeni mehanizam naziva „generator jezika“ (Prebeg-Vilke, 1991). On omogućava djetetu da iz iskaza koje čuje formira u sebi jednostavan gramatički sustav. Kad se dijete rodi generator jezika još nije razvijen. Već u toku prve godine toliko se razvija da dijete počinje razumijevati pojedina pravila svog jezika. S tri godine dijete poznaje osnovnu strukturu govora koji čuje oko sebe, što mu omogućuje da samo iznađe pojednostavljenu gramatiku svog jezika koja mu omogućuje da proizvodi vlastite iskaze. Djeca odmalena odlično komuniciraju s ljudima u svojoj okolini ne samo iz razloga što proizvode iskaze u skladu s gramatičkom strukturom svoga materinskog jezika, već i iz razloga što se ono što kažu uklapa u društveni kontekst situacije u kojoj se nalaze. Djeca o jeziku uče mnogo više od pravila gramatike, oni uče pravila ponašanja u određenoj situaciji.

2.1 Suvremene teorije o usvajanju jezika

Posljednjih trideset godina mnoge su znanstvene discipline tražile odgovor na pitanje kako djeca usvajaju jezik. Iz toga je proizašlo više teorija, od kojih će najpoznatije biti predstavljene u ovom radu. Važno je napomenuti da svaka od navedenih teorija donosi određene argumente koji se mogu prihvatiti, ali niti jedna nije u potpunosti odgovorila na postavljeno pitanje.

Psiholog **Jean Piaget** u svojim je djelima dao najcjelovitiji prikaz razvoja djeteta koji suvremena znanost posjeduje. Zagovornik je tvrdnje o razvoju „egocentričnog govora“. Kod djece se isprepliću kognitivni (spoznajni) i socijalni razvoj, oni se međusobno modificiraju i to dovodi do govora usmjerenog prema djetetu samom. Do toga ne dolazi jer dijete ne interesiraju potrebe i mišljenja okoline, već iz razloga što nije u mogućnosti shvatiti da su te potrebe i mišljenja drugačije od njegovih. Autor navodi da je osnovna karakteristika egocentričnog govora nedostatak socijalizacije. U kategoriju egocentričnog govora Piaget je uvrstio tri vrste govora. Prva je ponavljanje riječi i slogova koje nemaju društvenu funkciju. Druga vrsta su monolozi u kojima se

dijete obraća samome sebi, a treća vrsta su kolektivni monolozi u kojemu drugo lice služi kao poticaj za govor djeteta, ali se od djeteta ne očekuje da taj govor razumije i prati. U tome se govoru odražavaju procesi djetetovog mišljenja, jer Piaget tvrdi da razvoj jezika prati i razvoj mišljenja. Dijete nastoji shvatiti fizički svijet oko sebe i to se odražava u jeziku koji upotrebljava. Razvoj djeteta Piaget je podijelio u određene razvojne faze: senzomotorna faza (od rođenja do 18 mjeseci), predoperacionalna faza (od 18 mjeseci do 7 godina), faza konkretnih operacija (od 7 do 11 godina) i faza formalnih operacija (od 11 godina nadalje). Smatra da svako dijete prolazi kroz te faze određenim redoslijedom, ali različitim tempom, što ovisi o njegovim individualnim osobinama. U objašnjenju razvojnih faza Piaget zastupa mišljenje da djetetova inteligencija postoji i prije nego što ono progovori, te nije direktno povezana i ne ovisi o govoru. Iz navedenog možemo zaključiti da je jezični razvoj kod djeteta ograničen spoznajnim razvojem i prema tome postoje područja jezika koja je dijete u mogućnosti svladati tek kada dostigne određenu razinu kognitivnog razvoja. Suvremene teorije o razvoju govora slažu se s Piagetovom tvrdnjom da djeca u svom razvoju imaju aktivnu, konstruktivnu ulogu. Kao glavni nedostatak navodi se podcjenjivanje drugih ljudi (okoline) u razvoju djeteta (Prebeg-Vilke, 1991).

Piagetovu tezu o postojanju „egocentričnog govora“ prihvatio je i psiholog **Lav Vygotsky**, koji ju objašnjava na drugačiji način. On tvrdi da takav govor nije neposredan odraz dječje egocentrične misli već nam pokazuje da egocentrični govor u određenim uvjetima vrlo rano postaje sredstvo realističnog djetetova mišljenja te ima i socijalnu funkciju. Vygotsky smatra da je prvobitna funkcija govora funkcija priopćavanja, društvenog povezivanja i djelovanja i odraslih i djeteta na okolinu. Za razliku od Piageta, zastupa tezu da je govor djeteta socijalan. Socijalni se govor, prema Vygotskom, diferencira na egocentričan i komunikativan tek u kasnijoj dobi. Ova teorija pridaje veliko značenje egocentričnom govoru jer on predstavlja prijelazni oblik od vanjskog govora prema unutrašnjem, a taj unutrašnji oblik je misao. Piagetova je hipoteza da mišljenje prethodi jeziku, a Vygotskog da misao i jezik imaju odvojene korijene, ali kad se jednom ujedine počnu djelovati jedno na drugo. Vygotsky razrađuje shemu razvojnih faza djetetova govora: vanjski govor–šapat–unutrašnji govor. U praksi to znači da dijete prima verbalnu informaciju, usvaja je ponavljajući je šapatom i upotrebljava je u daljoj smisljenoj komunikaciji (Prebeg-Vilke, 1991).

Najistaknutiji predstavnik biheviorističkog pristupa¹, **Skinner**, uvjeren je da djeca jezik uče pomoću uvjetovanih refleksa. Na tome se temelji osnova njegove teorije učenja. Kao najistaknutiji pojmovi javljaju se poticaj (podražaj) i potkrepljenje. Poticaj je radnja koju izvodi organizam (objekt proučavanja), a u slučaju jezika to je djetetov iskaz. Njime se postiže određeni rezultat koji služi kao potkrepljenje. Ako je rezultat povoljan za organizam, povećava se mogućnost da ponovo dođe do poticaja, i radnja će biti potkrijepljena. Ako je rezultat nepovoljan, vjerojatnost da dođe do poticaja se smanjuje i organizam je u tom slučaju kažnjen. U biheviorizmu istraživači nisu usmjeravali pažnju prema organizmu koji je učio pa je bilo gotovo svejedno je li objekt koji se promatra dijete, štakor, golub ili slično. Međutim, čak i kod životinja nižih vrsta teško je predvidjeti kada će neki poticaj biti potkrepljujući a kada ne. Skinner nije mogao točno utvrditi što predstavlja potkrepljenje za dijete koje uči svoj jezik. U razvoju djece zacijelo postoje faze koje se mogu objasniti podražaj-reakcija teorijom, međutim ona ne daje cjelovitu sliku o procesu usvajanja jezika. Iako znanstvenici nalaze brojne zamjerke biheviorističkoj teoriji kao objašnjenju za usvajanje jezika, njezin utjecaj u liječenju govornih anomalija u djetinjstvu bezrezervno je prihvaćen. U programima ispravljanja različitih govornih mana kod djece, teoretičari podražaj-reakcija pristupa su imali mnogo uspjeha (Prebeg-Vilke, 1991).

Lingvist **Noam Chomsky** znanstvenik je kojemu je cilj postaviti teoriju jezika. U razradi svoje teorije naglašava usporedbu između djeteta koje uči svoj materinski jezik i lingvista. I lingvist i dijete imaju na raspolaganju osnovne podatke o jeziku koji čuju oko sebe. Na temelju tih podataka moraju konstruirati sustav jezika koji bi uzeo u obzir te podatke. Podaci predstavljaju input (unos) koji ulazi u mehanizam za usvajanje jezika (u prijašnjim teorijama nazvan generator jezika), a kao output dobivamo sustav jezika za koji imamo podatke. Chomsky naglašava važnost jezične kreativnosti, koju definira kao sposobnost izvornog govornika da proizvede i razumije rečenice koje nikada prije nije čuo. On smatra da izvorni govornik ima izvor znanja o strukturi vlastitog jezika koji ga vodi u korištenju jezika. To znanje naziva *jezičnom kompetencijom* (*sposobnošću*). Prema Chomskom, djeca postavljaju hipoteze o strukturama jezika, a kasnije ih testiraju na jeziku koji čuju i sami proizvedu. Chomsky

¹ Bihevioristički pristup temelji se na principu da sve što se proučava mora biti dostupno promatranju i mora se moći dokazati. U metodama te psihologije nema mjesta ni za intuiciju ni za introspekciju (Prebeg-Vilke, 1991).

nije mogao dati zadovoljavajuće objašnjenje o tome kako djeca otkrivaju hipoteze potrebne da steknu jezičnu kompetenciju. Odgovor bi mogao biti u spoznajnom razvoju djeteta, što je spomenuti autor u potpunosti zanemarivao. Jedna od tvrdnji koju je autor zastupao je da gotovo sva djeca do pete godine života nauče osnovne strukture svog jezika, unatoč razlikama u inteligenciji i okolini koja ih okružuje. Uzimajući u obzir suvremene spoznaje o razvoju jezika možemo zaključiti da nam Chomsky nije dao cjelovitu teoriju usvajanja jezika, ali je upozorio na prirodu problema i na putove kojima bi se objašnjenja trebala tražiti. Pažnju lingvista i psihologa usmjerio je na dijete i na procese do kojih dolazi kod usvajanja materinskog jezika (Prebeg-Vilke, 1991).

Neki su istraživači u svojim radovima nastojali uspostaviti vezu između stupnja jezičnog razvoja djeteta i bioloških faktora. Autorica Prebeg-Vilke (1991) navodi da je najistaknutiji među njima psiholog **Eric Lenneberg** koji je uspoređivao dob u kojoj sazrijeva ljudski mozak i karakteristike jezičnog razvoja. Lenneberg je pretpostavio da se u obje polutke mozga nalaze centri koji kontroliraju razvoj jezika. Oko osamnaestog mjeseca života pojedine funkcije prelaze u domenu jedne ili druge polutke, pa kod normalne osobe lijeva polutka počinje kontrolirati sve funkcije u vezi s jezikom. Ako osoba do puberteta nije naučila govoriti njegova će lijeva polutka preuzeti druge funkcije i usvajanje jezika postati će vrlo teško. Dob od osamnaest mjeseci do puberteta Lenneberg naziva kritičnim periodom usvajanja jezika. Ljudi koji do puberteta nisu naučili govoriti, vjerojatno više i neće, a učenje stranog jezika nakon puberteta otežano je i bitno se razlikuje od učenja prije puberteta (Lenneberg, 1968, prema Prebeg-Vilke, 1991). Bez obzira na mnoga znanstvena istraživanja, stavovi znanstvenika o ulozi bioloških čimbenika u razvoju jezika nisu usuglašeni. U najnovije vrijeme mnogi znanstvenici prihvaćaju tzv. slabu verziju hipoteze o kritičnom periodu kad je riječ o usvajanju prvog jezika, a odbijaju mogućnost postojanja kritičnog perioda kad je riječ o usvajanju ili učenju drugog ili stranog jezika.

Engleski lingvist **Michael Long**, na temelju rezultata novijih istraživanja, smatra da i u procesu usvajanja prvog jezika kao i neprimarnog jezika biološki faktori sazrijevanja imaju određenu ulogu te da postoje osjetljivi periodi za učenje jezika tijekom kojih je učenje uspješno i nakon kojih isto postaje nepravilno i nepotpuno. U stručnoj literaturi još uvijek možemo pronaći oba termina, „kritični period“ i „osjetljivi period“ (Prebeg-Vilke, 1991). Sve se veći broj istraživača odlučuje za termin „osjetljivi period“ jer promjene nisu ni tako nagle ni tako apsolutne kako se ranije smatralo, niti

su uvijek uvjetovane samo biološkim faktorima. Trenutno postoji znatan broj pokazatelja da razvoj prvog jezika slijedi određenu razvojnu shemu specifičnu za jezik. Djeca počinju proizvoditi jezik u približno podjednakoj dobi i približno jednakim tempom napreduju prema potpunom usvajanju jezika u različitim jezicima, kulturama i sredinama. Razlika u kvocijentu inteligencije pri usvajanju prvog jezika ne dolazi do izražaja. Prema prvotnoj „jakoj“ verziji hipoteze kritičnog perioda usvajanje prvog jezika nije bilo moguće ako dijete nije bilo izloženo jeziku prije određene dobi (pubertet-trinaest godina). Prema „slaboj“ verziji hipoteze određeno usvajanje jezika moguće je i ako izloženost jeziku počne nakon te dobi, iako će razina vladanja jezikom biti slabija (Logg, 1998, prema Prebeg-Vilke, 1991). Normalan jezični razvoj moguć je samo ako je dijete u početku usvajanja mlađe od deset godina.

Kvaliteta djetetova života u velikoj mjeri ovisi o njegovoj sposobnosti za komunikaciju. Prema Luriji, Mc Neillu i Bruneru (Lurija, 2000) jezik se formira na osnovi stvarnih aktivnosti djeteta u obliku aktivnih radnji s predmetima, koje stvaraju široku praktičnu osnovu za budući odnos „subjekt-predikat-objekt“ koji se nalaze u osnovi najjednostavnijih struktura jezika (Silić, 2007). Svi spomenuti autori posebno naglašavaju važnost afektivne povezanosti s osobama koje okružuju dijete i koje su važne za osiguravanje njihova opstanka, odnosno za početak razvoja govorne komunikacije. Pojava afektivne povezanosti znači i pojavu afektivne dvosmjerne komunikacije u kojoj dijete aktivno traži kontakt, razvija složene sisteme signalizacije i potkrepljuje ona ponašanja odrasle osobe koja osiguravaju djetetov razvoj. Taj oblik afektivne povezanosti uvodi dijete u oblik govorne komunikacije na način da ga uvodi u proces socijalne interakcije i u proces ranog formiranja komunikacijske kompetencije (Ivić, 1978, prema Silić, 2007). Zajednička iskustva odraslih i djece u nizu svakodnevnih životno-praktičnih situacija osnova su za razumijevanje smisla praktičnih radnji te su pretpostavka za razumijevanje prvih govornih iskaza. Na taj se način izgrađuje zajednička stvarnost, koja je socijalno-kulturno uobličena od strane odraslih i druge djece. Standardiziranjem svakodnevnih radnji i situacija dolazi se do zajedničkih kognitivnih značenja koja su osnova svakodnevnog sporazumijevanja i komunikacije (Silić, 2007).

3. DIJETE I MATERINSKI JEZIK

U literaturi koja se bavi procesom usvajanja materinskog jezika spominju se četiri aspekta tog procesa (Prebeg-Vilke, 1991):

- a) Usvajanje glasovnog sustava
- b) Uporaba jezičnih oblika vlastitog jezika (gramatika)
- c) Sposobnost razumijevanja i priopćavanja značenja (semantika)
- d) Sposobnost da se upotrebom govora nešto napravi ili postigne (komunikacija)

Spomenuta se četiri aspekta međusobno uvjetuju i ovise jedan o drugome. Usvajanje jezika započinje prije nego dijete izrekne prvu riječ. Ono započinje u trenutku kad novorođeno dijete i majka uspostave međusobnu vezu koja će biti osnova za komunikaciju sa svijetom i iz koje će proizaći djetetova sposobnost da ovlada glasovnim i gramatičkim sustavom jezika, da počne razumijevati svijet koji ga okružuje i da ono kao dio tog svijeta u njemu ostvaruje svoje želje i potrebe.

Kod razvoja glasovnog sustava uzima se u obzir i receptivna i produktivna varijanta koje se isprepliću. Djeca proizvode glasove već od rođenja. Prvo dječje glasanje je plač. Nakon šestog i osmog tjedna života djeca počinju gukati i tepati. Znanstvenici ni plač ni gukanje ne smatraju pretečom jezika jer oni nemaju karakteristike glasova govora. Što se tiče primanja i recepcije zvuka, poznato je da već novorođenčad na njega reagira.

U dječjem glasanju postoji pet osnovnih kategorija: 1. Fiziološki krik, 2. Poetski izraz, 3. Igra, 4. Ekspresija, 5. Vanjska komunikacija (Škarić, prema Prebeg-Vilke, 1991). Fiziološki krik je simptom o djetetovu fizičkom i fiziološkom stanju. Krik su istraživači prepoznali u nekoliko kategorija: plaču, smijehu, jaukanju, dahtanju, stenjanju, kričanju. U kategoriju krika uključili su i kašljanje, štucanje i kihanje. Poetski izraz izražava jednostavno, poetsko ljudsko raspoloženje koje se može karakterizirati kao osjećaj harmoničnosti i zadovoljstva u istoj. Poetski izraz može biti ispunjen i radošću i tugom. Kao oblike poetskog izraza definirali su pjevanje, cvrkutanje, pjevušenje, gukanje i kliktanje. Istraživači su također u dječjem glasanju utvrdili neke oblike igre: igra govornim organima, oponašanje i skandiranje. Četvrtu kategoriju, ekspresiju, definiraju kao izražavanje afektivnih i emotivnih stanja. Slična je fiziološkom kriku po načinu formiranja izraza, a razlikuje se od njega po sadržajima koje izražava. Univerzalno je prepoznatljiv sadržaj ekspresivnog izraza: bijes, žalost, radost, veselje, ljutnja i negodovanje. Fonička komunikacija može biti izražena u

govoru, ali i izvan njega. Govorni izraz javlja se u tri osnovna oblika, koji kronološki idu ovim redom: globalni, artikulirani i jezični. Smijanje se također smatra predgovornim izrazom, a posebno je važno jer znači da se dijete sve više okreće svijetu stvari i ljudi koji ga okružuje, da sve više prati što se oko njega zbiva, pa tako i što se oko njega ili njemu govori.

Govorni se izraz javlja ranije i mnogo češće nego oponašanje, pa ne možemo tvrditi da je potreba za govorom rezultat želje za oponašanjem glasova ljudi koji okružuju dijete. Jedini način da dijete usvoji govor jest oponašanje govora sredine, ali ne na način da neposredno nakon modela ponovi isti model. Iz istraživanja (Škarić, 1973) na tu temu može se zaključiti da je dijete više motivirano da govori nego da oponaša.

Glasovi što ih dijete izgovara postaju prepoznatljivi oko šestog mjeseca. Obično se izmjenjuju i ponavljaju zvučni suglasnici s otvorenim vokalima (*ma-ma-ma; ga-ga-ga*) i to je zametak slogova. Povremeno već i mnogo ranije dijete proizvodi glasove, pa čak i slogove koje njegova okolina prepoznaje kao riječi određenog značenja koje nose i određenu poruku. Većina djece proizvodi razumljive riječi između 12. i 18. mjeseca. Dijete mora postići određeni stupanj fizičkog i psihičkog razvitka, mora donekle izgraditi jezični sustav kako bi došlo do njegove stvarne primjene koja se očituje u svojevrsnoj eksploziji govornih oblika. U tom se razdoblju u dječjem govoru javljaju dvije suprotne tendencije. Dijete se trudi sebi olakšati izgovor riječi koje u sebi sadrže glasove ili sklopove glasova koje ono ne može reproducirati, ali i nastoji sve riječi što potpunije i pravilnije izgovarati. Dijete si olakšava izgovor tako što glasove teške za izgovor izbacuje ili ih zamjenjuje glasovima koje zna izgovoriti. Razvoj izgovora traje do devete godine i tada se govor automatizira (Škarić, 1987).

Djeca najprije nauče izgovarati glasove *p, b, t, d* u kombinaciji s otvorenim samoglasnikom (*a, e*).

Kao što je navedeno i vidljivo u Tablici 1. prve se riječi počinju javljati od 12. do 16. ili 18. mjeseca. To su riječi kao npr. *mama, papa, nana, dada*. Do treće godine riječi postaju duže, dijete počinje upotrebljavati veći broj suglasnika koje možemo čuti i na kraju riječi. Do treće godine osnova jezika trebala bi biti svladana, iako dijete još ne izgovara sve glasove pravilno.

Tablica 1. Kako vaše diiete čuie i govori

GOVOR						
Rođenje-3 mj.	4-6 mj.	7 mj.-1 god.	1-2 god.	2-3 god.	3-4 god.	4-5 god.
Stvara zvukove zadovoljstva (guguće)	Brblja zvukove koji sve više nalikuju glasovima govora (uključuje <i>p, b, m</i>)	Brbljanje ima dugačke i kratke skupine glasova	Svakog mjeseca izgovara sve više riječi	Ima riječ za gotovo sve	Priča o događajima	Glas mu je jasan
Plače različito kad ima različite potrebe	Vokalno pokazuje ushićenje i razočaranje	Služi se govornim i ne-plačućim glasovima da privuče pozornost	Postavlja pitanja sa 1-2 riječi	Upotrebljava 2-3 riječi	Ljudi izvan obitelji razumiju njegov govor	U rečenicama iznosi mnogo pojedinosti
Smiješi se kad vas vidi	Stvara zvukove grgljanja	Oponaša razne glasove govora	Spaja 2 riječi zajedno	Naviknuti slušatelji ga uglavnom razumiju	Upotrebljava rečenice od 4 i više riječi	Priča priče u kojima se pridržava teme
		Koristi 1 ili 2 riječi (mama, tata, pa-pa)	Upotrebljava razne suglasnike na početku riječi	Često traži predmete, imenujući ih	Obično govori glatko, bez ponavljanja slogova	Većinu glasova izgovara normalno (osim <i>l, r, č, ć, đ, dž, ž, š</i>)
						Služi se istom gramatikom kao članovi obitelji

(izvor: Posokhova, I. Jezik i govor od rođenja do 6. godine)

Logopedi smatraju da bi dijete do treće godine pravilno trebalo izgovarati slijedeće glasove: *p, b, t, k, g, m, n, j, f, v, h, l, a, e, i, o, u*. Moguće je da dijete glasove *s, z, c, š, č, ć, đ, dž, lj, nj* i *r* tada još uvijek pogrešno izgovara. Izgovor glasova *lj* i *r* trebao bi se ispraviti do djetetove četvrte godine, a *nj* još i prije, *s, z, c* prije pete, a *š, ž, č, ć, dž* i *đ* do šeste godine. Ako dijete nakon navedenih razdoblja i dalje pogrešno izgovara određene glasove, ili ako je odgovor „ne“ na većinu izjava u dobnom rasponu, potrebno je potražiti pomoć logopeda.

Postavlja se pitanje na koji način dijete uči **gramatičke oblike** svog jezika i kako se osposobljava da proizvodi iskaze koji su u skladu s pravilima jezičnog sustava. Dijete ne uči pravilnosti jezičnog sustava radi njih samih, već to uvijek služi nečem drugom. Faza u kojoj djeca počinju proizvoditi skupine glasova koje odrasli prepoznaju kao riječ naziva se holofrastična faza uporabe jezika (Prebeg-Vilke, 1991). Karakteristika riječi koje se javljaju u toj fazi je da dijete njima ne imenuje samo neki predmet, osobu ili situaciju, nego izražava svoj odnos prema njima. Holofraza je neraščlanjena doživljajna cjelina. Dječji iskazi su u toj dobi maksimalno informativni u kontekstu u kojem se pojavljuju. Takva uporaba holofraze ukazuje kako dijete upotrebljava kontekst izraza da bi proširilo moć izražavanja. Greenfled (prema Prebeg-Vilke, 1991) smatra da djeca govoreći vrše više radnji: usmjeravaju pažnju

prema jednom predmetu, protestiraju zbog nečega, pitaju i komentiraju. Komunikacija s okolinom odvija se vrlo spretno iako su im jezične mogućnosti ograničene. Od holofraze djeca odstupaju iz potrebe da se precizno izraze i dobiju ono što žele. Dječji govor koji slijedi pojedini autori nazivaju telegrafskim govorom (Brown, prema Prebeg-Vilke, 1991). Djeca se fokusiraju na bitno te iz izraza izostavljaju pomoćne glagole, zamjenice itd. Brown riječi kao što su pomoćni glagoli, zamjenice i sve one koje same za sebe nemaju značenje naziva funktoima. U telegrafskom govoru djece takve riječi ne postoje. Dijete počinje upotrebljavati funkcione kad počne upotpunjavati rečenice. Brown (1973) u svojem istraživanju utvrđuje da djeca pri učenju materinskog jezika usvajaju niz od četrnaest funktoira određenim redosljedom. Hipoteza prirodnog redosljeda još uvijek se koristi, posebno kada se govori o usvajanju drugog jezika. Bez obzira na veliki broj provedenih istraživanja o razvoju gramatičkog sustava, još uvijek nije pronađen odgovor na kompleksno pitanje kako djeca usvajaju materinski jezik. Ona su uspjela samo proširiti spoznaju o tom pitanju i utvrditi da je pitanje usvajanja jezika mnogo šire i dublje od pitanja usvajanja gramatike. Djeca nisu u mogućnosti usvojiti određena znanja ukoliko za njih nisu kognitivno spremna. Sve do desete godine dijete može imati poteškoća s razumijevanjem nekih gramatičkih struktura svog jezika.

Dva aspekta usvajanja jezika koja je nemoguće odvojiti su **usvajanje značenja** i **sposobnost komunikacije** (Prebeg-Vilke, 1991). Značenje dječjeg glasanja i ranog govora možemo s uspjehom promatrati samo u okviru nekog šireg konteksta, kao dio životne situacije u kojoj se dijete nalazi. Kod promatranja razvoja djetetova rječnika potrebno je pažnju usmjeriti na dvije stvari: razvoj rječnika i razvoj koncepta što ga riječ predstavlja (Prebeg-Vilke, 1991). Upravo tu vrlo često dolazi do nesporazuma između roditelja i djece. Mnogi autori pažnju posvećuju i ekstenzijama (proširenju) značenja riječi u ranim fazama govornog razvoja. Jedno je od mogućih objašnjenja da dijete vjeruje kako svi predmeti koje imenuje istim imenom pripadaju istoj kategoriji. Drugo je objašnjenje da dijete to čini jer u svom vokabularu nema druge mogućnosti (Prebeg-Vilke, 1991). Dijete upotrebljava iskaz od jedne riječi kao dio komunikativnog čina čije značenje poznaje. Djeca u stadiju holofraze znaju imenovati, ponavljati, odgovarati, tražiti, zvati, pozdravljati, protestirati i vježbati. Svaka je od tih sposobnosti primitivan govorni čin koji posjeduje primitivnu snagu i rudimentarni izraz označavanja (Prebeg-Vilke, 1991).

S vremenom se svaka od tih komponenti dalje razvija dok ne dostigne snagu iskaza odraslog i ne izraste u cjelovitu rečenicu. Takvim stavom maloj djeci priznajemo sposobnost komunikacije i ukazujemo na to da je želja za komuniciranjem osnovna osobina dječjeg govora. Suvremena psiholingvistika smatra da je objašnjenje za razvoj dječjeg govora u komunikaciji kao ishodištu govora.

3.1 Razvoj komunikacije

U govornom razvoju djeteta odlučujuće su dvije stvari:

- razvoj referencijalne funkcije jezika i
- razvoj funkcije zahtjeva.

Razvoj tih funkcija dovodi postepeno do uporabe jezika u okviru govornih činova (Brunner, prema Prebeg-Vilke, 1991).

Do **referencijalne funkcije** (funkcije ukazivanja) dolazi kada jedan od dva sugovornika želi onom drugom ukazati na nešto i kada oboje shvate o čemu se radi. Referencijalnu funkciju možemo podijeliti u četiri dijela: sugovornik signalizira da ima namjeru ukazati na nešto, zatim mogućnost da se sugovornici razlikuju u pitanju preciznosti, treći je dio pretpostavka da obje strane moraju usmjeriti pažnju na isti sadržaj, a posljednji je cilj radi kojeg nešto priopćavamo. U svojim istraživanjima Brunner (Prebeg-Vilke, 1991) je promatrao djecu u komunikaciji s majkom te na temelju viđenog opisao kako dolazi do razvoja referencijalne funkcije u jeziku. Najranija i najprimitivnija faza u kojoj majka i dijete usmjeravaju pažnju na istu stvar počinje vrlo rano, u trenutku kada oni uspostavljaju kontakt oči u oči i dijete počinje hvatati majčin pogled. Majke u tom trenutku reagiraju mnogim sretnim komentarima, a u istraživanjima je primijećeno da djeca počinju reagirati na signale (intonaciju) u govoru majke. Dječaci koje je Brunner pratio u istraživanju su ubrzo nakon faze reagiranja i odgovaranja na govorne signale majke prešli na fazu pokazivanja. Pokazivanje se manifestiralo kao želja za dodavanjem određenog predmeta. Postepeno su se iz glasanja koje je pratilo pokazivanje počeli nazirati pojednostavljeni oblici riječi, a nakon toga i prve prave riječi. Brunner smatra da dijete nakon ovladavanja govorom na jednoj razini prelazi na drugu, u čemu mu pomaže uvježbavanje i usavršavanje komunikacije s majkom. Nije utvrdio što potiče dijete da dalje usavršava svoju jezičnu kompetenciju.

Promatramo li sve oblike jezične uporabe, vidljivo je da **funkcija zahtjeva** ima najdublje korijene u kontekstu. Bez obzira što želimo postići onime što izgovaramo ono mora biti u skladu s mogućnostima slušatelja, njegovim ograničenjima, s našim odnosom prema njemu i pravilima kojih se on drži u jeziku i stvarnom životu. Bez obzira na tu vrlo bitnu funkciju, malo se istraživača bavilo njome. Brunnerovo istraživanje na svoja dva dječaka jedno je od rijetkih koje se bavi pitanjem kako se razvija funkcija zahtjeva kod djece koja usvajaju jezik. Izražavanje zahtjeva možemo primijetiti već kod vrlo malog djeteta kad izvodi kretanje i glasa se, pokazujući da nešto želi. U početku nije moguće razabrati što dijete želi. Autorica Prebeg-Vilke (1991) navodi da su, prema nekim istraživanjima, djetetove potrebe do dvadesetšestog tjedna su fizičke. Nakon tog razdoblja plač djeteta se može interpretirati kroz psihološke potrebe. Slijedeća velika promjena događa se oko osmog mjeseca djetetova života kada je prema vrsti plača moguće raspoznati što dijete traži. Brunner razlikuje tri tipa zahtjeva koje je primijetio u svom istraživanju: zahtjev za nekim predmetom, poziv i zahtjev za pomoć (Prebeg-Vilke, 1991). Zahtjev za nekim predmetom postepeno se razvija, od predmeta koji je u blizini djeteta prema predmetima koji su udaljeni, a naposljetku i do onih koji se ne nalaze u djetetovom vidnom polju. Poziv je upućen odrasloj osobi da sudjeluje u nekoj djetetovoj aktivnosti. Kod zahtjeva za pomoć dijete traži da mu odrasli pomognu u ostvarivanju njegovog zamišljenog cilja, za koji su mu potrebna znanja i vještine koje još nije savladao. U postavljanju zahtjeva osnovna je pomoć majke i odraslih, bez čega ne bi bio mogući ni lingvistički razvoj djeteta ni njegova socijalizacija.

U komunikaciji s djecom odrasli često koriste poseban rječnik. Osim njega dijete čuje i jezik okoline, koji je samo djelomično njemu upućen. Ne postoje istraživanja koja su proučavala utjecaj govora okoline na djetetov jezični razvoj. Roditelji se često pokušavaju prilagoditi mogućnostima izgovora male djece te koriste **baby-talk** ili **govor usmjeren na dijete (GUD)**. Takav govor karakterizira drugačija uporaba zamjenica (treće lice umjesto prvog i drugog), korištenje riječi od milja, umanjenica, korištenje riječi koje stvara dijete samo, visina glasa, pretjerana intonacija, kraće i jednostavne rečenice... Modificiran, pojednostavljeni govor odraslih utječe na razvoj dječjeg govora jer ga olakšava. Djeca čije su majke koristile takvu vrstu govora imaju veći rječnik i gramatički pravilniji govor jer je djeci dano samopouzdanje da i sami budu aktivni sudionici govora. Najvažniji faktor koji djeluje na razvoj govora djece je osjetljivost majki na jezične pokušaje djece i njihovo nastojanje da se jezični inventar

proširi u skladu s tim pokušajima. Osobine kao što su davanje značenja djetetovim primjedbama koje možda i nisu toliko smislene, ohrabruju djecu da sudjeluju u interakciji.

4. DIJETE I DRUGI JEZIK

Potreba za znanjem stranih jezika danas je sve veća. Ako s učenjem stranog jezika krenemo dovoljno rano to će pridonijeti cjelovitom razvoju budućih generacija. Rani početak učenja stranih jezika pridonosi stvaranju pozitivnih stavova prema drugim kulturama i narodima (Holmstrand, prema Prebeg-Vilke, 1991). Djeca koja poznaju kulturu i običaje drugog naroda u pravilu su tolerantnija i u kasnijem životu pokazuju šire vidike o općim pitanjima. Dokazani su i povoljni učinci ranog učenja stranih jezika na intelektualni i cjelokupni razvoj djeteta.

Mala djeca posjeduju izuzetnu sposobnost za učenje jezika te mogu učiti onoliko jezika koliko im je omogućeno sistematski i pravilno čuti (Winter, prema Silić, 2007). Do usvajanja i uporabe dvaju jezika dolazi iz više razloga: pripadnost djetetove obitelji određenoj nacionalnoj manjini, život obitelji u stranoj zemlji zbog rada, mješoviti brak. Razlike između usvajanja drugog jezika i učenja stranog jezika dovoljno su velike da se o njima može govoriti kao o različitim procesima (Prebeg-Vilke, 1991). Drugi jezik djeca usvajaju zato što ih na to potiču situacije i prilike u kojima žive, dok je u slučaju stranog jezika učenje neprirodno, svedeno na nekoliko sati organizirane nastave. Usvajanje drugog jezika dovodi obično do dvojezičnosti ili bilingvizma još u djetinjstvu, dok učenje stranog jezika u vrtiću i školi vodi prema bilingvizmu, koji je uz povoljne uvjete i dobru motivaciju moguće postići do kraja školovanja. Većina istraživača (Oyama, 1976., Ramsey i Wright, 1974., Long, 1982.) slaže se s tvrdnjom o postojanju kritičnog/osjetljivog perioda za učenje drugog jezika. Rana dob početka učenja je najvažnija da bi se jezik savladao bez stranog akcenta. Adolescenti i odrasli u početnim fazama uče brže, što je i razumljivo obzirom na njihove kognitivne sposobnosti. Međutim, oni koji su s učenjem započeli ranije postižu mnogo bolje rezultate. Ako se s učenjem započne nakon prvih pet ili šest godina života, nemoguće je postići kompetencije izvornog govornika u izgovoru. Ako se započne nakon puberteta to isto vrijedi za morfologiju, sintaksu i semantiku (Long, prema Prebeg-Vilke, 1991). Dob djeteta nije jedini faktor koji utječe na uspjeh u usvajanju i učenju drugog jezika. Postoje brojni opći i posebni faktori od kojih svaki

ima svoj društveni, spoznajni i afektivni aspekt. Društveni aspekti djeluju izvan učenika i odnose se na odnos između njega i govornika koji drugi jezik govore kao materinski, a isto tako i na njegov odnos prema govornicima materinskog jezika. Spoznajni faktori djeluju u samom učeniku i odnose se na strategije koje upotrebljava pri učenju. Afektivni faktori također djeluju u samom učeniku i odnose se na emocionalne reakcije, na pokušaje da usvoji drugi jezik (Prebeg-Vilke, 1991).

Autori Lambert i Gardner (1972) u svojim su istraživanjima na području motivacije u bilingvalnoj sredini identificirali integrativnu i instrumentalnu motivaciju u učenju drugog jezika. Do integrativne motivacije dolazi kada se učenik želi identificirati s kulturom drugog jezika. Do instrumentalne motivacije dolazi kada učenik uči drugi jezik funkcionalno, da bi ostvario određene ciljeve.

Lenneberg (1967) je dokazao da sva djeca, osim one ozbiljno mentalno zaostale, uspijevaju savladati materinski jezik. Inteligencija dakle nije odlučujuća u savladavanju prvog jezika, te je moguće da nije niti od pretjerane važnosti u savladavanju drugog. Ekstrand (1977) je u svojim istraživanjima pronašao vrlo nisku korelaciju između inteligencije i sposobnosti uporabe jezika kad se radilo o razumijevanju slušanjem i slobodnom govoru, ali vrlo visoku korelaciju kad je bila riječ o razumijevanju čitanjem, diktatu i slobodnom pisanju. Možemo zaključiti da inteligencija može biti odlučujuća za uspjeh u učenju stranog jezika u uvjetima školske nastave gdje se radi prema formalnim metodama, a da je mnogo manje bitna u prirodnim situacijama gdje se jezik usvaja komunicirajući u poticajnom okruženju (stranoj zemlji).

Pojam koji se najčešće spominje kod usvajanja drugog jezika je bilingvizam. Definira se kao poznavanje i uporaba dvaju jezika od strane iste osobe (Anderson i Boyer, prema Prebeg-Vilke, 1991). U literaturi se spominju pasivni, aktivni i apsolutni bilingvizam (Arnberg, 1987, prema Prebeg-Vilke, 1991). Aktivni bilingvizam se ostvaruje u govoru i pisanju, dok se pasivni ostvaruje u slušanju, razumijevanju i čitanju. Apsolutni bilingvizam podrazumijeva oboje. Prema načinu na koji dijete usvaja svoja dva jezika razlikujemo simultani i sukcesivni bilingvizam (Leopold, prema Prebeg-Vilke, 1991). Pod simultanim bilingvizmom podrazumijevamo izloženost djeteta dvama jezicima od rođenja, a pod sukcesivnim bilingvizmom dodavanje drugog jezika od treće godine nadalje.

Danas se nastoji utvrditi utječe li bilingvizam na djetetov kognitivni razvoj (znanje, mišljenje, sposobnost rješavanja problema, simbolizaciju...). Kod djece koja od

rođenja istodobno usvajaju nekoliko jezika razvoj govora se može odvijati nešto sporije od vršnjaka. Moguće objašnjenje kod bilingvalne djece je slabija izloženost pojedinom jeziku (Apel, Masterson, 2004). U istraživanjima utjecaja bilingvizma na djecu dosta je pažnje posvećeno utjecaju na socijalni razvoj. Bez obzira na sva ograničenja, dokazano je da bilingvizam pozitivno djeluje na djetetov socijalni razvoj (Prebeg-Vilke, 1991).

4.1. Učenje stranog jezika

Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NKRPOO, 2015) potiče se i osnažuje razvoj osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje, od kojih je jedna i komunikacija na stranim jezicima. Naglašeno je da dijete rane i predškolske dobi strani jezik uči u poticajnom jezičnom kontekstu, u igri i drugim za njega svrhovitim aktivnostima. Poučavanje stranog jezika ne provodi se posebno oblikovanim metodičkim postupcima, nego je strani jezik utkan u svakidašnje odgojno-obrazovne aktivnosti vrtića. Razvoju ove kompetencije pridonosi i poticanje međukulturnog razumijevanja i komunikacije djece s drugim subjektima u odgojno-obrazovnoj ustanovi, kao i s onima izvan nje. Učenje jezika u predškolskoj i školskoj dobi trebao bi biti proces savladavanja jezika koji dovodi do sposobnosti cjelovite i samostalne komunikacije (Prebeg-Vilke, 1991).

Krajnji cilj učenja jezika u ranoj i predškolskoj te školskoj dobi je proizvesti bilingvalnog odraslog govornika, koji će se stranim jezikom koristiti u životu i poslu. Da bi se to postiglo potrebno je utvrditi optimalno doba za početak rada na tom složenom procesu, kako bi se što brže i sigurnije došlo do krajnjeg cilja. Stručnjaci s područja lingvistike smatraju da je najbolje započeti s učenjem stranih jezika već prije šeste godine. Djeca čije iskustvo učenja drugog jezika započinje u djetinjstvu imaju dugoročnu prednost nad djecom i odraslima koji tek kasnije započinju s učenjem (Singelton, prema Silić, 2007). Djeca koja drugi jezik uče u dobi između treće i sedme godine, na različitim testovima jezika postižu uspjeh jednak onima kojima je to materinski jezik (Gopnik, Meltzoff, Kuhl, prema Silić, 2007). Uvjeti za započinjanje učenja stranog jezika su da je dijete do određene mjere usvojilo materinski jezik te osiguravanje kontinuiteta učenja (Prebeg-Vilke, 1991). Dijete brzo usvaja elemente stranog jezika, ali ih i zaboravlja. Početak učenja u ranoj dobi isparavan je jedino ako se može osigurati kontinuitet učenja kroz cijelo školovanje.

Djeca su već u ranoj dobi sposobna uspješno se suočiti s učenjem stranog jezika u smislu dobrog razumijevanja i komuniciranja na stranom jeziku. To je moguće ostvariti, obzirom na kontekst u kojemu djeca žive i uče strani jezik, kroz niz svakodnevnih životno-praktičnih situacija, igara i aktivnosti u dječjem vrtiću. U početnoj fazi učenja stranog jezika preporuča se krenuti od konkretnih radnji, djeci poznatih i bliskih predmeta i situacija koje su dio njihove svakidašnjice (Pavličević-Franić, 2001). Najvažniji dio djetetova života obilježen je igrom, odnosno djeci primjerenim aktivnostima koje dozvoljavaju slobodu izbora te razvoj u skladu s njihovim potrebama. Igra i slične aktivnosti posebno dobro utječu na učenje iz razloga što djeca i odrasli naizmjenice komuniciraju. Pažnja djeteta duže će se zadržati kada je ono u aktivnoj, a ne u pasivnoj ulozi (Howe, prema Silić, 2007).

Djeca posjeduju urođene osobine koje su sposobna iskoristiti u procesu učenja stranog jezika, pod uvjetom da im odrasli to omoguće na pravilan način. Tu spadaju želja za komuniciranjem i istraživanjem, stvaralačka uporaba jezika, sposobnost razumijevanja govornih izričaja i spontanost u govorenju (Silić, 2007).

5. STVARANJE POTICAJNOG OKRUŽENJA ZA KOMUNIKACIJU NA STRANOM JEZIKU U USTANOVAMA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Suvremene znanstvene spoznaje o dječjem razvoju i mogućnosti njihova odgoja i obrazovanja toliko su promijenile sliku o djetetu da se ona često naziva novom paradigmom. Neke od revolucionarnih promjena do kojih je došlo i koje su rezultirale da se postojeće spoznaje o djetetu, njegovom razvoju i odgoju počinju relativizirati i reinterpretirati jesu novo tumačenje djetinjstva, razvojne teorije i njihove implikacije na rani odgoj i obrazovanje, razvoj neuroznanosti te promjene u funkcioniranju primarnog odgojnog konteksta-obitelji (Maleš, 2011).

Prema novom tumačenju, djetinjstvo je proces socijalne konstrukcije kojeg djeca i odrasli zajednički izgrađuju. To je proces koji se kontekstualizira uvijek u relaciji s određenim prostorom, vremenom i kulturom (sociokonstruktivizam) te varira obzirom na različitost uvjeta i kulture u kojima se događa (Slunjski, 2009). Djetinjstvo se više ne smatra samo pripremnom fazom za budući život već životnim razdobljem koje ima svoje vrijednosti i svoju kulturu. Dijete nije objekt u odgojnom procesu već je socijalni subjekt koji participira, konstruira i u velikoj mjeri određuje svoj vlastiti život i razvoj. Ono ima svoju osobnost već od rođenja i potrebno ga je ozbiljno shvaćati i uvažavati.

Do stvaranja nove paradigme dovela su također i istraživanja u području neuroznanosti. Čitav ljudski život, u pogledu spoznajnih i misaonih sposobnosti, dominantno zavisi o razvoju ljudskoga mozga u najranijoj životnoj dobi, i to u razdoblju do šeste godine života. Recentna istraživanja mozga veliku pažnju posvećuju istraživanjima koja prate kako taj organ, jedan od najnerazvijenijih po rođenju, kontinuirano raste i razvija se. Iako je taj rast i razvoj uvelike određen genetikom, znanstvenici sada vjeruju u visoku međuzavisnost s djetetovim iskustvom. U tom smislu mnoga svjetska istraživanja koja se bave razvojem ljudskog mozga, osobito u posljednjih 10-15 godina, upućuju kako su prve tri godine života djeteta izuzetno važno razdoblje za razvoj djeteta i njegova mozga, te da isto dramatično utječe na rad mozga u preostalom dijelu djetetova života. Mogli bismo reći da što je više prilika za raznoliku interakciju s okruženjem to je razvoj neuronskih veza ili umrežavanje veće. Naime, psihološki razvoj mozga završen je već u 85% do treće godine. Otkriveno je da mozak poslije rođenja stvori više od 1015 sinaptičkih veza, odnosno otprilike dvostruko više nego što bi mozgu ikad moglo zatrebati. Toliki

je višak veza zapravo garancija sposobnosti novorođenog ljudskog bića za prihvatanje informacija iz bilo kakvog okruženja u kojemu se može naći. Završetak je procesa tog eksplozivnog stvaranja veza u mozgu oko šeste godine života, nakon čega mozak počinje eliminaciju neiskorištenih veza, koja traje do 14. godine, kada mozak uglavnom postaje zaokružena cjelina. Razlike između mozga 25-godišnjaka i 75-godišnjaka jako su male. Plastičnost mozga odnosi se na njegovu sposobnost da uči, pamti, zaboravlja, kao i na njegov kapacitet za reorganizaciju i oporavak nakon oštećenja. Okolina (iskustvo) igra ključnu ulogu u poticanju plastičnosti. Osim genetskih čimbenika, mozak se oblikuje pod utjecajem okoline i djelovanja pojedinca.²

Nakon objašnjenja što je sve dovelo do razvoja nove paradigme, potrebno je naglasiti i važnost okruženja djeteta na način njegova učenja, razmišljanja, izgrađivanja osobnosti i stavova te odgoj općenito.

Dijete kroz vlastite akcije i istraživanja stječe razumijevanje o okruženju u kojem boravi i živi. Bogatstvo i raznovrsnost dječjeg okruženja pretpostavka su za bogatstvo i raznovrsnost iskustava istraživanjem, otkrivanjem, predočavanjem, iskazivanjem, izražavanjem, zamišljanjem, kombiniranjem (Došen Dobud, 2005). Fizičko okruženje u vrtiću, gdje se dijete svakodnevno nalazi i provodi veliki dio svog vremena, vrlo je bitno pomno osmisliti i urediti. Okruženje djetetu poručuje što odgojitelj očekuje od njega, kakvu sliku ima o djetetu, te koje teorije o djetetu i njegovu odgoju i obrazovanju primjenjuje u svom svakodnevnom radu. Predškolska sredina trebala bi biti takva da svako dijete u njoj može zadovoljiti sve svoje razvojne potrebe. Suvremeno shvaćanje življenja i učenja djece zahtjeva od odgojitelja pedagoški pripremljeno i oblikovano okruženje koje će omogućavati i poticati učenje kroz obilje raznovrsnih materijala i poticaja. Tako će se djeci pružiti mogućnost izbora prema vlastitim sklonostima i sposobnostima u cilju neposrednog učenja ili učenja činjenjem, odnosno izravnim sudjelovanjem u raznolikim aktivnostima s djecom različite dobi i različitih sposobnosti (Miljak, 2009). Okruženje bi trebalo biti tako oblikovano da dijete angažira sva svoja osjetila, snage i sposobnosti, u rasponu od jednostavnih poticaja do onih složenijih u svim aspektima znanja i razvoja. U Reggio pedagogiji prostor nazivaju i „trećim odgojiteljem“, a Maria Montessori takvo okruženje naziva

² Preuzeto iz članka: „Starting Smart - How Early Experiences Affect Brain Development“

pedagoški pripremljeno okruženje. Arijana Miljak (2009) naglašava transformaciju vrtića u „humane ustanove“. Danas, uzimajući u obzir individualnost svakog djeteta, prostor se oblikuje prema dječjim željama i potrebama; nudi im se mnoštvo materijala, aktivnosti, dozvoljava sloboda izbora, čime im se omogućava da svoje posebnosti dokažu i dalje razvijaju. Promišljenim oblikovanjem prostora odgojiteljima se omogućava da bolje upoznaju svako dijete pojedinačno. Stvaranjem i pregrađivanjem različitih prostora, omogućuje se djeci da se samoorganiziraju u manje skupine, čime su njihova istraživanja i aktivnosti bolje i kvalitetnije. Takve aktivnosti koje djeca sama organiziraju imaju vrlo visoke odgojno-obrazovne potencijale. Zadaća odgojitelja je maksimalno poticati takve aktivnosti, te urediti prostor koji će njima pogodovati. Funkcija prostora je stimuliranje djece za rad u manjim grupama, individualno ili u paru, uz samostalno biranje aktivnosti po vlastitim interesima. Takvi prostori trebali bi nalikovati prostorima obiteljske kuće ili stana, a ne instituciji. U literaturi (Miljak, 2009; Slunjski, 2009) se takva promjena naziva deinstitucionalizacija okruženja.

O izvorima spoznavanja u okruženju koje nudimo djeci ovisi i kvaliteta njihova učenja, odgoja i obrazovanja. Poticajno pedagoško okruženje stvara se zajednički, izgrađuje čineći, isprobavajući i raspravljajući s djecom i odgajateljima u kontekstu konkretnog vrtića i odgojne grupe u nastojanju kontinuiranog unapređenja odgojne prakse (Miljak, 2009).

Vrlo je važno tako strukturiran prostor opremiti i odgovarajućim materijalima, čiji je osnovni cilj poticati djecu na samostalno istraživanje i stvaranje. Raznovrsnost, dostupnost, količina i način ponude materijala promovira neovisnost i autonomiju učenja djeteta. Istraživanja djece imaju svoj razvojni slijed od jednostavnijih ka složenijima, što je nužno pratiti i količinom i raznovrsnošću materijala. Bogatstvo materijala potiče vršnjačku interakciju i razvoj aktivnosti i dječjeg istraživanja. Djeci je potrebno nuditi što više materijala, posebno pedagoški neoblikovanog, kako bi se ubrzao njihov kognitivni razvoj, pojačala sposobnost interakcije s nepoznatim stvarima te smanjila agresivnost u njihovim međusobnim odnosima. Kao rezultat takvih dječjih istraživanja javlja se učenje o svijetu koji nas okružuje, upotrebljivosti predmeta, osobinama i mogućnostima uporabe istih, te njihovo postavljanje u međuodnos s praktičnim problemima.

Kada govorimo o prostoru koji bi poticajno djelovao na rano učenje stranog jezika, posebno se misli na odnose koji će se u njemu moći uspostavljati i ostvarivati (Silić, 2007). Također je vrlo važno razmišljati o različitim načinima kako se prostor može koristiti te različitim mogućnostima uspostavljanja veza između različitih predmeta, namještaja, igračaka i materijala. Naglašava se važnost kvalitete i intenziteta ostvarenih veza u prostoru.

U procesu osmišljavanja uvjeta u okruženju dječjeg vrtića koji bi poticajno djelovali na razvoj komunikacije na stranom jeziku, odnosno učenje stranog jezika na način što sličniji onome u usvajanju materinskog jezika, važna je uloga odraslih. Igra i komunikacija s vršnjacima može znatno utjecati na djetetov razvoj općenito, a posebice na učenje stranog jezika ako ga odrasle osobe svakodnevno izlažu situaciji kontekstualnog (situacijskog) učenja.

Prema Silić (2009) odgojitelji bi trebali:

- stvarati ugodno, djeci blisko okruženje;
- osmisliti dobre uvjete da se razvija želja i potreba za komuniciranjem na stranom jeziku u stvarnim, životnim situacijama i u igri te u brojnim drugim situacijama u kojima će djeca rado, često i neposredno željeti komunicirati na stranom jeziku;
- osigurati dovoljno vremena za slušanje, igru i komunikaciju na stranom jeziku;
- osigurati mogućnosti za izloženost različitim jezičnim, djeci smislenim izvorima usredotočenim na komunikaciju;
- osigurati i omogućiti dovoljno vremena za uporabu stranog jezika u svakodnevnim situacijama, u igri i različitim okruženjima;
- omogućiti i poticati govorno stvaralaštvo;
- kontinuirano pružati povratne informacije djeci o njihovoj uspješnosti u učenju i komuniciranju na stranom jeziku.

Kvalitetnu komunikaciju na stranom jeziku moguće je ostvariti ako su odgojitelji vrsni stručnjaci koji dobro vladaju i stranim i materinskim jezikom, ali isto tako dobro poznaju dijete i posebnosti njegova razvoja te su sposobni osmisliti poticajno okruženje u uvjetima dječjeg vrtića za ostvarivanje komunikacije na stranom jeziku. Autorica Silić (2009), bilježeći iskustva tijekom trinaest godina neposrednog rada s djecom predškolske dobi uključene u program za rano učenje engleskog jezika, došla

je do zaključka da je prije svega potrebno zadovoljiti dječju potrebu za druženjem i igrom prema vlastitim interesima, te osigurati ugodno i poticajima bogato okruženje. Također je uočila kako su mlađa djeca spremnija na suradnju, otvorenija i spontanija pri ostvarivanju neposredne komunikacije stranim jezikom, a starija djeca rado pomažu mlađoj djeci, ili onima koji se kasnije uključuju u učenje stranog jezika. Za djecu je to najbolji način za uvježbavanje i proširivanje vlastitog znanja, koje se odvija na prirodan način, u prirodnim situacijama. U kasnijoj dobi kod djece se počinje pojavljivati strah od pogreške. Tada oni gube spontanost, sve se češće kontroliraju i postaju svjesna pogrešaka u govoru i osjećaja nelagode pri govorenju pred ostalima. Zbog toga je pravilan pristup i pojačan napor za oslobađanje djece od straha od govorenja i pravljenja pogrešaka te poticanje želje za upoznavanjem i istraživanjem novoga poželjno i od velike koristi za njihov kasniji razvoj (Silić, 2009). Poticanje dječje želje za komunikacijom te oslobađanje od straha važno je sredstvo koje snažno djeluje na motivaciju i uspješnost u prvim koracima učenja stranog jezika. Ako su ponuđene aktivnosti djeci zanimljive te primjerene dobi, za očekivati je njihovo spontano uključivanje u komunikaciju na stranom jeziku. Vrtić je mjesto koje pruža niz mogućnosti i prilika za organiziranje primjerenih aktivnosti i poticajnog okruženja, što povoljno utječe na povećanje broja komunikacijskih situacija u kojima djeca svakodnevno rado sudjeluju, govore i uče strani jezik. Svakodnevno uvježbavanje i proširivanje jezične baze s novim elementima (riječima/frazama) te istraživanje i stvaranje novih jezičnih tvorevina znatno utječe na sigurnost u govorenju i pamćenju (Silić, 2009).

U spomenutom istraživanju (Silić, 2009) primijećeno je da postoje situacije koje djeci u velikoj mjeri olakšavaju razumijevanje na stranom jeziku. To su situacije koje djeca već iskustveno poznaju (npr. situacije prilikom pozdravljanja, oblačenja, uzimanja hrane...) te poznate životno praktične situacije. U daljnjim fazama učenja stranog jezika postupno se odmiče od poznatih situacija, prema nepoznatim, težim, djeci apstraktnim jezičnim izričajima. Autorica u istraživanju dolazi do zaključka da je u tu fazu moguće prijeći tek nakon što djeca postanu dovoljno sigurna u razumijevanje govornih iskaza na stranom jeziku u kontekstu neposredne igre, vršenja različitih radnji i različitih aktivnosti. Mnogi istraživači (Bogini, 2000, Barik, 1975, Bickford, 1999) koji se bave ranim učenjem stranih jezika drže kako je bolje već od samog početka govoriti što više stranim jezikom, a tek u krajnjim slučajevima materinskim jer su djeca po prirodi rođeni istraživači. Spomenuti autori također naglašavaju ulogu

igre na stranom jeziku, posebno s najmlađom djecom u početku učenja stranog jezika, kada je dobro koristiti djetetu bliske predmete. Djeca na taj način nisu pod pritiskom ili osjećajem neugode u novoj situaciji, već na opušteni način, uz poznate igračke i predmete, u poznatim situacijama uče strani jezik. Možemo zaključiti kako u poznatu, poticajnu i djeci primjerenu okruženju bez teškoća i u vrlo kratkom vremenu dolazi do igre, različitih aktivnosti i istraživanja govora te primjene novih jezičnih sadržaja.

U početku učenja stranog jezika djeci su bliskije aktivnosti u kojima mogu slušati govor na stranom jeziku od onih u kojima trebaju aktivno sudjelovati, jer su na tom stupnju razvijenije njihove sposobnosti razumijevanja govora od sposobnosti izražavanja na stranom jeziku. Međusoban utjecaj radnji, motoričkih aktivnosti i procesa učenja stranog jezika važan je i često ih je nemoguće odvajati (Silić, 2009).

5.1. Utjecaj medija na učenje stranog jezika

U procesu učenja stranog jezika moguće je koristiti razne medije. Današnjim su generacijama oni dostupni i dio su njihovog prirodnog okruženja. Postoje mnoga istraživanja koja se bave utjecajem medija na djecu, a njihovi su rezultati različiti. Apel i Masterson (2004) ističu kako interpretacija rezultata zapravo ovisi o odraslim osobama, koje moraju kontrolirati utjecaj medija na djecu. Jednako kao što dijete uči o svijetu putem roditeljskog jezičnog uzora i svakodnevnih situacija kojima je izloženo, učiti će o jeziku i svijetu na osnovi onoga što mu je dopušteno da gleda i kako se prema njemu ophodimo dok se koristi medijima (Apel i Masterson, prema Silić, 2009). Na razvoj i učenje djece ne utječu samo odgajatelji, već i roditelji, okolina pa i mediji. Mlađa djeca najviše su izložena medijskom utjecaju, jer su najmanje kritična i još nepripremljena na korištenje programa koji im se nudi. Kako bi to spriječili, potrebno je osigurati preduvjete za dječje razumijevanje medija. Za početak je to otvorenost odgajatelja prema dječjem medijskom svijetu, te njegova senzibilnost za činjenicu koliko su mediji važni u dječjem svijetu. Ukoliko gledamo samo njihovu negativnu stranu, nikada nećemo upoznati njihovu stvarnu moć i pozitivno djelovanje na dijete. Polazeći od toga da djeca kod kuće pasivno konzumiraju medijsku ponudu, pristup bi u vrtićima trebao biti drugačiji. Djeca bi se trebala igrati s medijima, biti aktivni, snimati, upoznavati koje sve mogućnosti mediji nude i kako ih se može koristiti u svrhu izražavanja. Na taj način medije koristimo kao jedan vid stvaralaštva.

Vrlo je bitno s djecom razgovarati o medijskim doživljajima i medijskim iskustvima, te analizirati medijske poruke. Na taj način razvijamo njihovu kritičnost prema medijskom sadržaju, a istodobno dobivamo povratnu informaciju o sadržajima koji ih zanimaju ili im možda nisu dovoljno interesantni.

Postoji nekoliko elemenata koje trebamo poštovati pri uporabi različitih medija:

1. Ciljne i sadržajne elemente - postizemo li medijima cilj aktivnosti, te da li se sadržaj i cilj uporabom medija nadopunjuje ili isključuje;
2. Vrsta znanja i iskustava - koja nova znanja i iskustva djeca dobivaju uporabom medija; je li sadržaj koji medij prenosi aktualan i povećavaju li se njegovom uporabom dječji interesi;
3. Značenje medija - jesu li mediji samostalni nositelji informacija, bez pomoći učitelja/odgajatelja ili mediji omogućuju istodobno uporabu drugih medija (Katalinič, 2007).

Tek kada si postavimo ova pitanja i na njih odgovorimo moći ćemo procijeniti jesu li medij i sadržaj koji putem njega nudimo djeci prikladni, te na vrijeme uočiti mogućnosti negativnog utjecaja i štetnog djelovanja.

Kada govorimo u učenju stranog jezika, posebno se spominju audiovizualni mediji. Oni mogu pružati dobre govorne i jezične uzore, pod uvjetom da se radi o pažljivu odabiru i provjeri kvalitetnih emisija i vremenskog perioda izloženosti njihovu utjecaju. Spomenuto istraživanje (Apel i Masterson, 2004) pokazalo je da govor usmjeren na dijete u nekim televizijskim emisijama i filmovima potiče obogaćivanje rječnika te povoljno utječe na razvoj predčitačkih vještina. Razlog tomu je što svaka epizoda nudi riječi poznate djeci, kao i više primjera značenja riječi koje su za njih nove. Izgovor je lak i spor, primjeren dječjem načinu percipiranja. Informacije se nude u skraćenom obliku i više se puta ponavljaju. Radnja i predmeti prezentirani su u sadašnjem vremenu, a struktura rečenica je jednostavna, slična načinu na koji djeca govore. Osnovna preporuka stručnjaka jest kako djeci nije dobro nuditi emisije bez govora usmjerena na dijete, kao što su to crtani filmovi i emisije namijenjene odraslima (Silić, 2006).

6. CILJ, ZADACI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati mišljenje roditelja o ranom učenju stranog jezika u predškolskoj dobi.

S obzirom na postavljeni cilj, proizlaze slijedeći zadaci istraživanja:

- A) Ispitati mišljenje roditelja o razlozima uključivanja djeteta u program učenja stranog jezika
- B) Ispitati mišljenje roditelja o metodama koje se koriste pri učenju stranog jezika
- C) Ispitati stupanj zadovoljstva roditelja postojećim programima za rano učenje stranog jezika

Na temelju dostupne literature i prethodnih spoznaja postavljene su slijedeće hipoteze istraživanja:

H1: Većina roditelja smatra da je znanje stranih jezika bogatstvo, te je to glavni razlog uključivanja djece u programe za rano učenje stranog jezika.

H2: Većina roditelja smatra da bi se strani jezik u predškolskoj dobi trebao učiti kroz igru, potičući djecu na dijalog u svakodnevnim situacijama.

H3: Roditelji su djelomično zadovoljni postojećim programima za rano učenje stranog jezika.

7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Ispitanici

Istraživanje je provedeno na uzorku od 53 roditelja, čija djeca pohađaju neki od programa za rano učenje stranog jezika.

Mjerni instrument

U provedenom istraživanju korišten je *Upitnik za procjenu mišljenja o ranom učenju stranog jezika kod djece predškolske dobi* koji smo izradili za potrebe istog.

Prvi dio anketnog upitnika čine sociodemografski podaci o roditeljima i njihovoj obitelji, a sadrži tri čestice. U tom dijelu instrumenta ispituju se slijedeće varijable: dob roditelja, stupanj obrazovanja roditelja, dob djeteta.

U drugom dijelu upitnika ispituje se mišljenje roditelja o ranom učenju stranog jezika. Ovaj dio sastoji se od 7 čestica: strani jezik koji dijete uči u vrtiću; razlog odabira učenja stranog jezika u predškolskoj dobi; metode lakšeg usvajanja i savladavanja stranog jezika; korištenje stranog jezika kod kuće; zadovoljstvo programom ranog učenja stranog jezika koji dijete pohađa; očekivanja od programa ranog učenja stranog jezika; sugestije za promjenu u postojećem programu koje dijete pohađa. Čestice su kao jedan od ponuđenih odgovora imale opciju „drugo/ostalo“ gdje su ispitanici mogli navesti odgovor koji nije ponuđen u upitniku.

Postupak

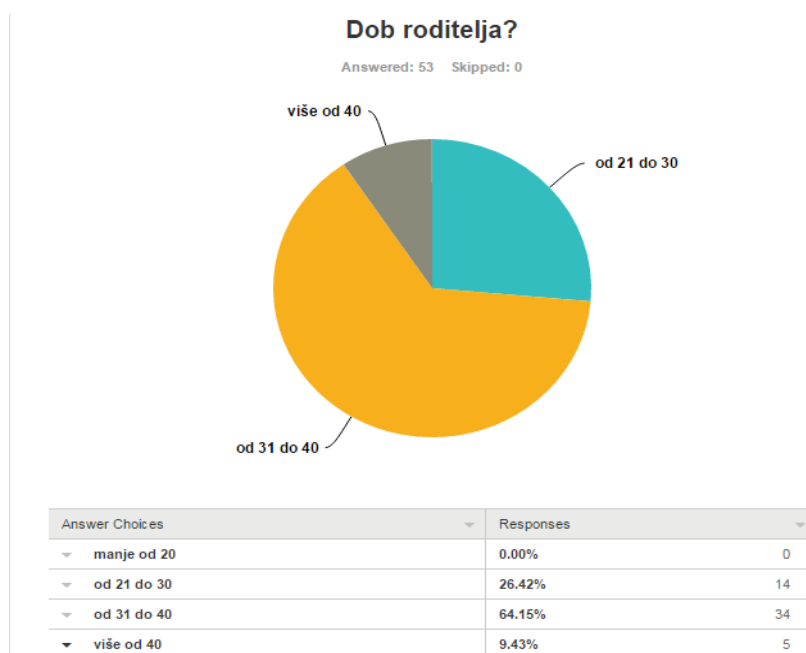
Upitnik je napravljen u elektroničkom obliku, u programu Survey Monkey. Direktni link je zatim podijeljen u Facebook grupama roditelja iz Pule i drugih gradova u Istri, koji su uz dodatne upute o istraživanju zamoljeni da ispune upitnik.

8. REZULTATI I RASPRAVA

Prve dvije varijable odnosile su se na sociodemografske podatke ispitanika. Prva varijabla odnosila se na dob roditelja, izražena u četiri kategorije (manje od 20; od 21 do 30; od 31 do 40; više od 40). Druga varijabla odnosila se na stupanj obrazovanja, u četiri kategorije (osnovna škola, srednja škola, fakultet, magisterij/doktorat).

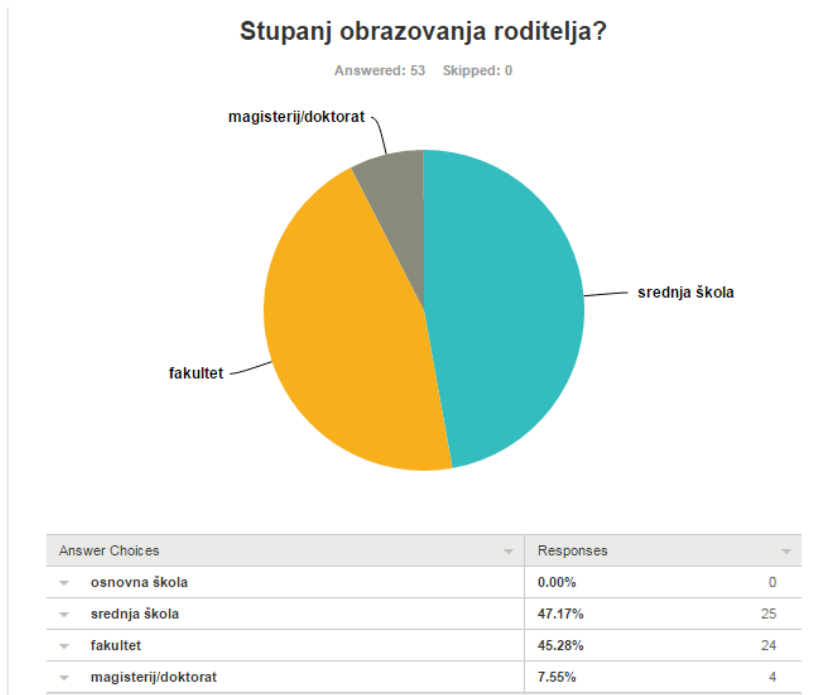
Svih 53 ispitanika odgovorilo je na dvije opisane varijable.

Grafikon 1. Podjela ispitanika po dobi

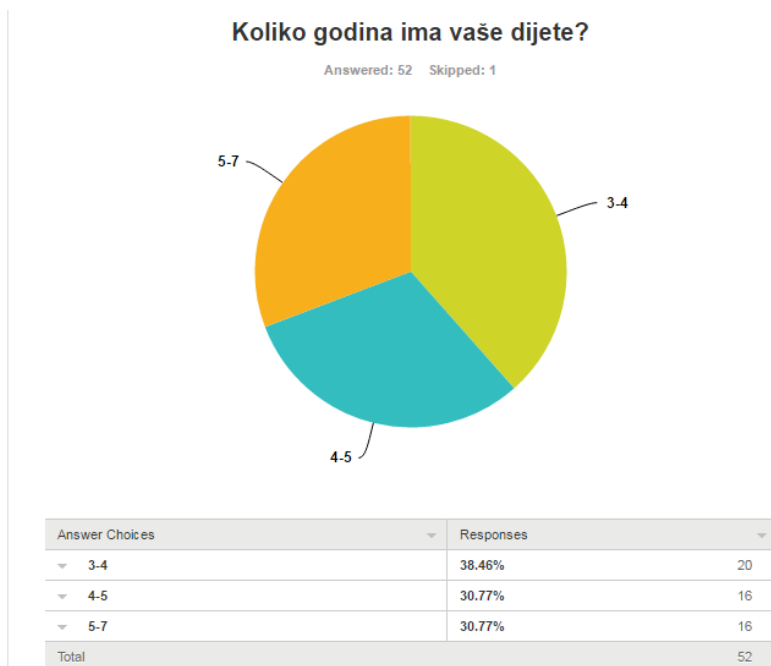
Iz analize rezultata vidljivo je da najveću skupinu ispitanika čine roditelji između 31 i 40 godina. Može se zaključiti da ova dobna skupina smatra da je učenje stranih jezika vrlo važno, vjerojatno jer se i sami susreću sa takvim potrebama na tržištu rada.

Grafikon 2. Podjela ispitanika po stupnju obrazovanja

Iz analize podataka vidljivo je da podjednak broj roditelja ima srednju stručnu spremu (47,17%, N=25) i fakultet (45,28%, N=24). Iz navedenog se može zaključiti da neovisno o obrazovanju, roditelji s jednakim interesom upisuju djecu na programe učenja stranog jezika.

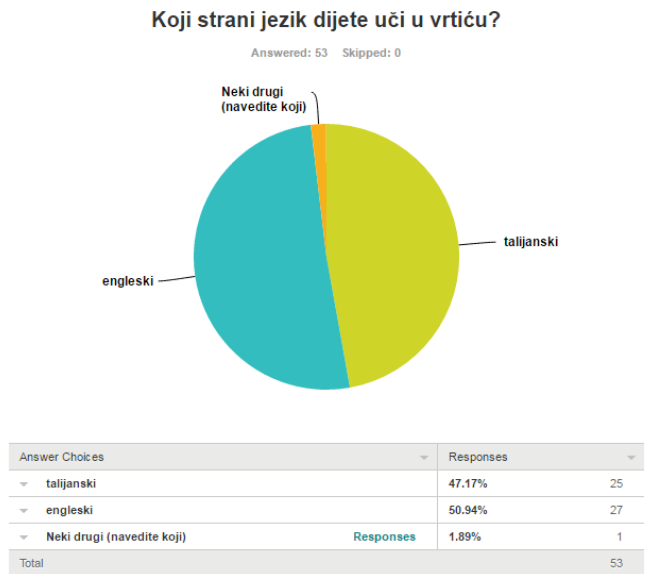
Grafikon 3. Podjela ispitanika prema dobi djeteta

Na postavljeno pitanje o dobi djeteta odgovorilo je 52 od ukupno 53 ispitanika. Možemo pretpostaviti da se radi o slučajnoj pogrešci.

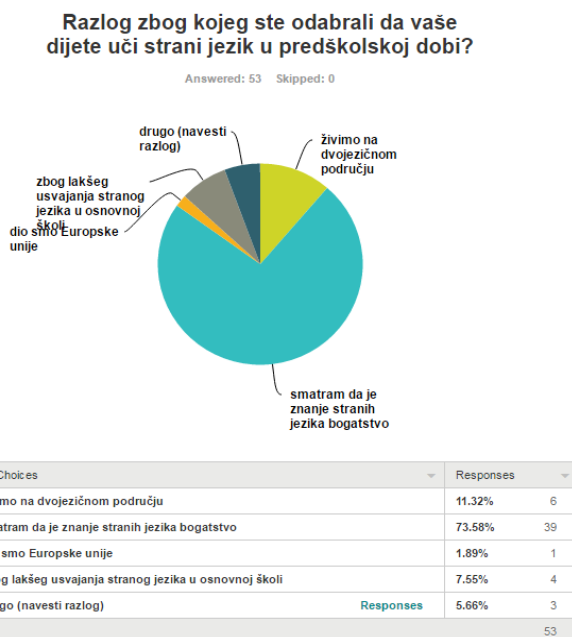
Distribucija rezultata u tri kategorije je podjednaka. Možemo zaključiti da približno isti broj ispitanika ima djecu određene dobi, te da dob djeteta u ovom istraživanju nije povezana s dobivenim rezultatima.

Grafikon 4. Podjela ispitanika na temelju jezika koje dijete uči

Na Grafikonu 4. vidljivo je da podjednak broj djece u predškolskoj dobi uči engleski i talijanski jezik, dok je jedno dijete ispitanika upisano u program učenja njemačkog jezika. Obzirom na područje gdje je vršeno istraživanje (Istarska županija) realno je bilo za očekivati ovakav rezultat. Talijanski jezik službeni je jezik u Istarskoj županiji.

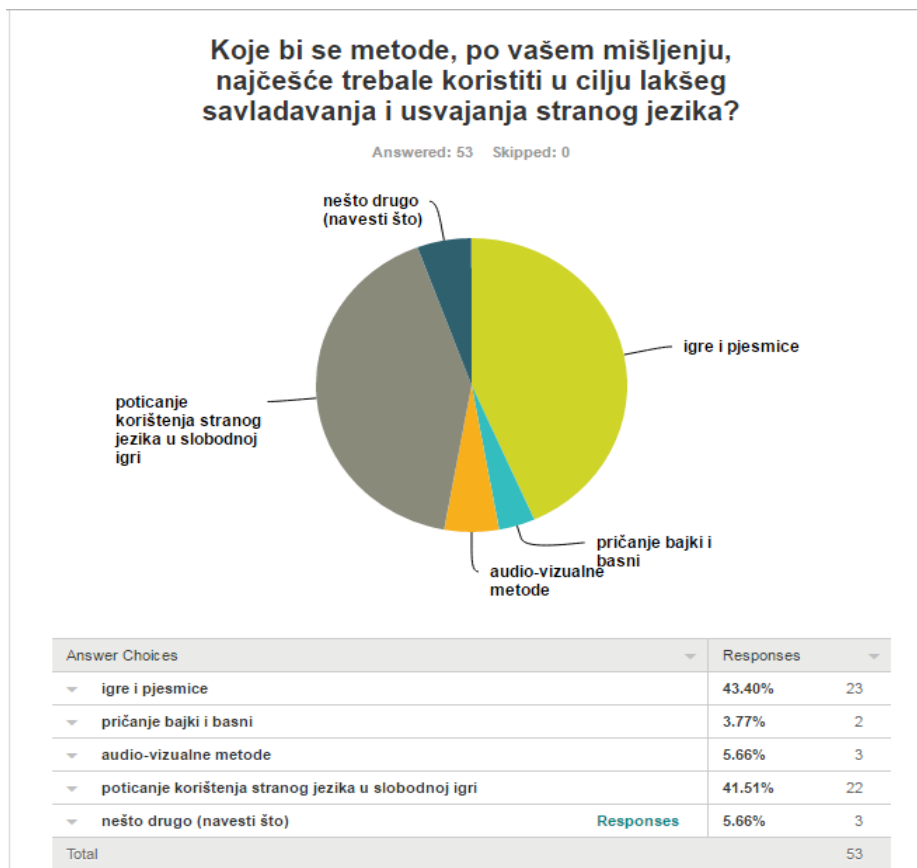
Grafikon 5. Razlozi učenja stranog jezika u predškolskoj dobi

Na Grafikonu 5. analizirani su razlozi zbog kojih su roditelji upisali dijete u program ranog učenja stranog jezika. Najviše roditelja, njih 73,58% (N=39) smatra da je znanje stranih jezika bogatstvo, te to navodi kao glavni razlog. Samo 1,89% (N=1) upisalo je dijete u program učenja stranog jezika radi toga što Hrvatska pripada zemljama članicama Europske Unije. Troje ispitanika odabralo je odgovor „drugo“ te su kao razloge naveli: „Dijete je samo izrazilo želju da uči jezik“ (N=2) i „Odgojitelji u vrtiću s djecom rade na engleskom jeziku“ (N=1).

Iz navedenog možemo zaključiti da su roditelji svjesni koliko je znanje stranih jezika važno iz više razloga; opće kulture, povoljnog utjecaja na djetetov intelektualni razvoj, potrebe područja na kojem žive. Također, sagledavajući današnju situaciju, mogu uvidjeti koristi koje znanje stranog jezika može omogućiti kod zapošljavanja, preseljenja, emigracije.

Grafikon 6. Metode za lakše savladavanje i usvajanje stranog jezika

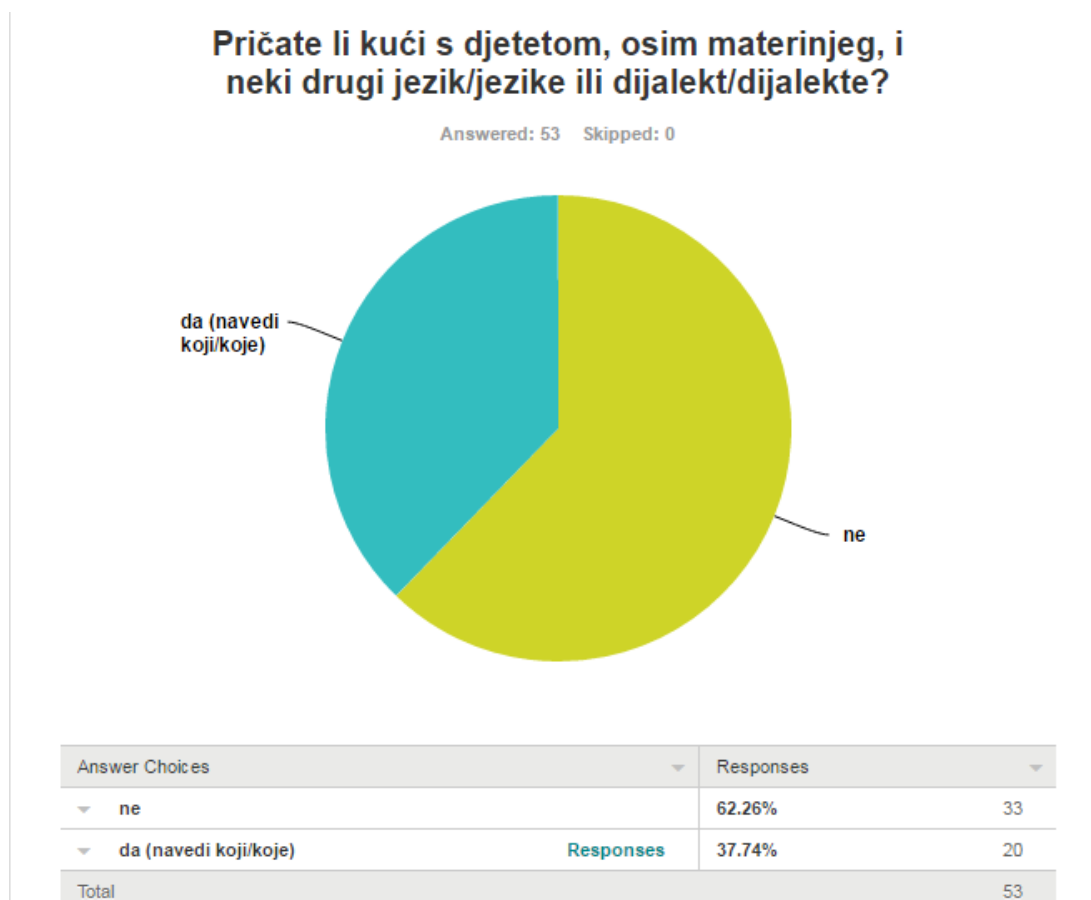

Na Grafikonu 6. vidljivo je da podjednak broj roditelja, kao najpoželjnije metode za lakše usvajanje i savladavanje stranog jezika, odabire „igre i pjesmice“ (N=23) i „poticanje korištenja stranog jezika u slobodnoj igri“ (N=22).

Troje ispitanika odabralo je odgovor „nešto drugo“ gdje navode „igre i pjesmice“ (N=1), „glazba“ (N=1), „sve navedeno“ (N=1). Odgovor „igre i pjesmice“ nalazi se i među ponuđenim odgovorima, dok je odgovor „glazba“ moguće svrstati u ponuđenu kategoriju „audio-vizualne metode“.

Iz ovih rezultata možemo zaključiti da roditelji znaju koje metode postižu najbolje rezultate kod djece i ujedno odgovaraju prirodi djeteta, a to su učenje kroz slobodnu igru, pjesmice i igre prema osobnim interesima djeteta.

Grafikon 7. Podjela ispitanika prema korištenju stranog jezika/dijalekta kod kuće

Na Grafikonu 7. vidljivo je da 62,26% ispitanika (N=33) kod kuće s djecom ne priča strani jezik/dijalekt dok 37,74% ispitanika (N=20) priča.

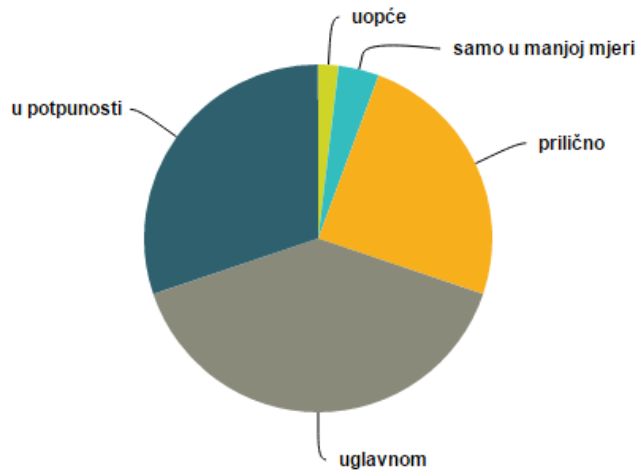
Najviše ispitanika (N=13) kod kuće s djecom priča talijanski jezik. 6 ispitanika koristi engleski jezik u razgovoru s djecom, dvoje njih njemački a jedan slovenski.

Među odgovorima se pojavio i istarski dijalekt/čakavski (N=6) što je očekivano jer su svi ispitanici sa područja Istarske županije. To objašnjava i najčešće korištenje talijanskog jezika kao drugog jezika kod kuće.

Grafikon 8. Podjela ispitanika prema stupnju zadovoljstva programom učenja stranog jezika koji dijete pohađa

Je li program učenja jezika kojeg pohađa vaše dijete zadovoljio vaša početna očekivanja?

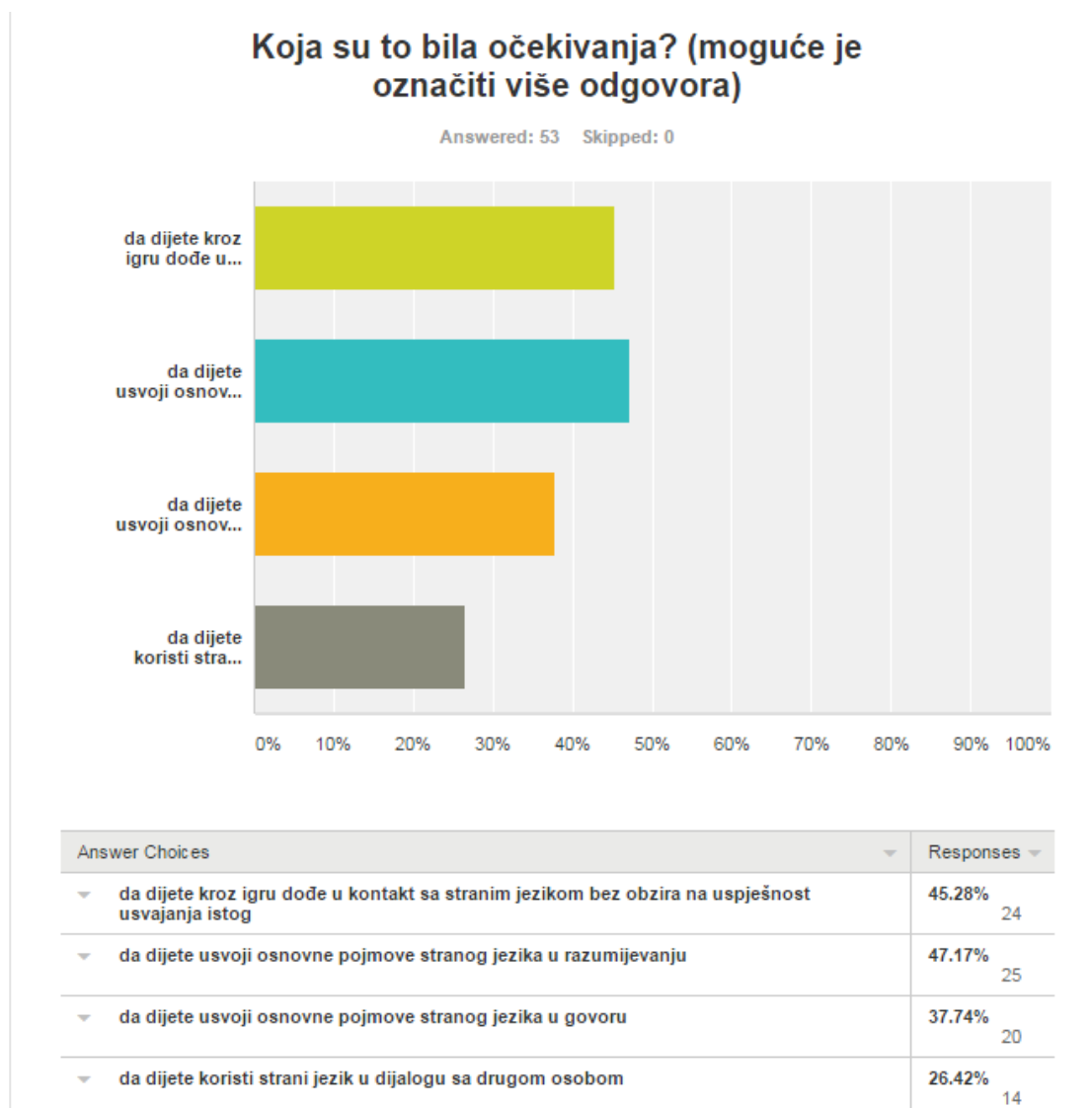
Answered: 53 Skipped: 0

Answer Choices	Responses
uopće	1.89% 1
samo u manjoj mjeri	3.77% 2
prilično	24.53% 13
uglavnom	39.62% 21
u potpunosti	30.19% 16
Total	53

Iz analize sa Grafikona 8. možemo zaključiti da je kod najvećeg broja roditelja, njih 39,62% (N=21) program učenja jezika koji pohađa njihovo dijete uglavnom zadovoljio početna očekivanja. Kod većeg broja (30,19%, N=16) očekivanja su u potpunosti zadovoljena. Samo kod jednog ispitanika početna očekivanja nisu uopće zadovoljena, dok su kod dvoje ispitanika (3,77%) zadovoljena samo u manjoj mjeri. Iduća dva pitanja donose odgovore koja su to početna očekivanja roditelja i što bi promijenili u postojećem programu učenja stranog jezika.

Grafikon 9. Podjela ispitanika prema očekivanjima od programa učenja stranog jezika

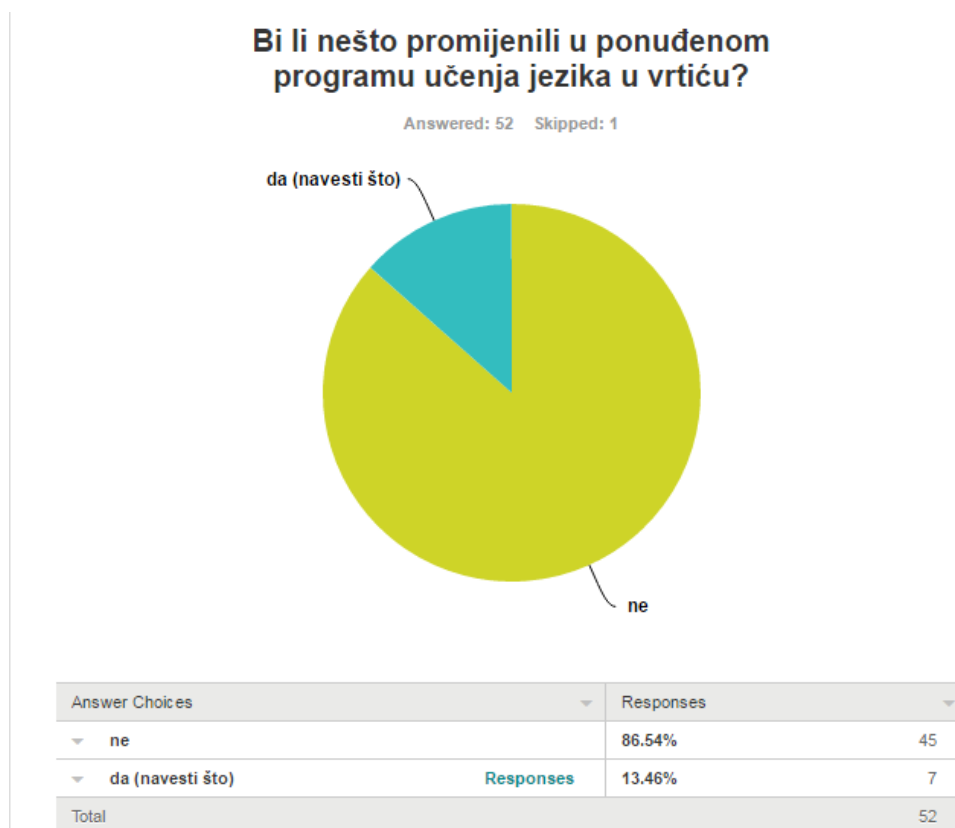

Na Grafikonu 9. možemo primijetiti da gotovo polovica ispitanika očekuje „da dijete usvoji osnovne pojmove stranog jezika s razumijevanjem“ (47,17%, N=25) i „da dijete kroz igru dođe u kontakt sa stranim jezikom bez obzira na uspješnost usvajanja istog“ (45,28%, N=24).

Najmanji broj roditelja, njih 26,42% (N=14) očekuje „da dijete koristi strani jezik u dijalogu s drugom osobom“.

Iz prethodna dva odgovora možemo zaključiti da roditelji smatraju kako ima prostora za poboljšanje programa. Očekivanja roditelja su realna – da dijete bude izloženo stranom jeziku i usvoji njegove osnove.

Grafikon 10. Podjela ispitanika prema želji za promjenom postojećeg programa, za učenje stranog jezika, koje dijete pohađa

Dio ispitanika (13,46%, N=7) navelo je da bi nešto promijenili u ponuđenom programu učenja jezika u vrtiću.

Prijedlozi roditelja su:

- Češće održavanje satova (N=3)
- Usvajanje više stranih riječi (N=1)
- Poticaj na korištenja stranog jezika u slobodnoj igri (N=1)
- Veća sloboda u izražavanju mišljenja (N=1)
- Ispravljanje pogrešnog izgovora (N=1)

Obzirom da je na pitanje „Je li program učenja jezika kojeg pohađa vaše dijete zadovoljio vaša početna očekivanja?“ samo 30,19% roditelja odgovorilo „U potpunosti“, iznenađuje odgovor na ovo pitanje.

Možemo pretpostaviti da roditelji slabije vladaju stranim jezicima i ne znaju kako pristupiti promjenama koje bi dale bolji rezultat, nisu dovoljno upoznati sa posebnostima djetetova razvoja, ne poznaju metode učenja stranog jezika u predškolskoj dobi.

9. ZAKLJUČAK

Iz svega navedenog u tekstu možemo zaključiti kako je rano učenje stranog jezika kod djece predškolske dobi veoma važno područje, kojem je potrebno posvetiti pažnju i promišljati o načinima primjene u svakodnevnoj praksi.

Mala djeca posjeduju izuzetnu sposobnost za učenje jezika te mogu učiti onoliko jezika koliko im je omogućeno sistematski i pravilno čuti (Winter, prema Silić, 2007). Imajući to na umu, u ustanovama za rani i predškolski odgoj potrebno je osigurati što bolje uvjete za provođenje aktivnosti na stranom jeziku. Poučavanje stranog jezika ne provodi se posebno oblikovanim metodičkim postupcima, nego je strani jezik utkan u svakidašnje odgojno-obrazovne aktivnosti vrtića. Potrebno je stoga vrlo kvalitetno osmisliti prostor, koji djecu potiče na međusobnu interakciju i dodatno promišljati o kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa.

Uzmemo li u obzir činjenicu da su roditelji ravnopravni sudionici u odgojno-obrazovnom procesu, što je i uloga koju im daje novi *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (NKRPOO, 2015), vrlo nam je važno i njihovo mišljenje o procesu ranog učenja stranog jezika.

Provedenim istraživanjem utvrđeno je da roditelji nisu apsolutno zadovoljni postojećim programima, te imaju dodatne prijedloge za njihovo poboljšanje. Također je vidljivo da su njihova očekivanja vrlo realna, te da ne očekuju da dijete koristi strani jezik u komunikaciji, već da kroz igru dođe u kontakt s jezikom i usvoji osnovne pojmove. Mišljenje roditelja vrlo je slično i stavovima koje zastupa struka.

Području učenja stranog jezika u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje još uvijek se ne pridaje dovoljno pažnje, pa bih voljela da ovaj rad posluži praktičarima kao poticaj za promišljanje i djelovanje na tu temu.

10. POPIS LITERATURE

- Apel, K., Masterson, J, Posokhova, I. (2004). Jezik i govor od rođenja do šeste godine: od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti - potpuni vodič za roditelje i odgojitelje. Zagreb: Ostvarenje
- Bruner, J. (2000). Kultura obrazovanja. Zagreb: Educa.
- Delors (1998). Učenje, blago u nama: Izvješće UNESCO-u Međunarodnog povjerenstva za razvoj obrazovanja za 21. stoljeće. Zagreb: Educa.
- Došen Dobud, A. (2005). Malo dijete-veliki istraživač. Zagreb: Alinea
- Ilišin, V. Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima. // Medijska istraživanja : znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije = Media research : Croatian journal for journalism and the media / [glavna urednica, editor-in-chief Nada Zgrabljic Rotar]. - 9 (2003), 2 ; Str. 9-34.
- Jovančević, M. (2007). Nasljeđe, ljubav i njega u ranom razvoju mozga."Dijete, vrtić, obitelj"; br. 48 Pučko otvoreno učilište Korak po korak . Zagreb
- Kako mozak uči (www.waldorf-rijeka.hr/kako_mozak_uci.pdf)
- Katalinič, E. (2007). Odgoj za okoliš i mediji. Informatologija, Vol. 40, No 2, str. 132-134.
- Košir, M.; Zgrabljic N.; Ranfl, R. (1999). Život s medijima: priručnik o odgoju za medije za roditelje, nastavnike i učitelje. Zagreb: Doron.
- Maleš, D. (ur.)(2011). Nove paradigme ranog odgoja. Zagreb: FF Zagreb, Zavod za pedagogiju
- Mikić, K. Uloga medija u životu djeteta do desete godine starosti. // Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu = Collected Papers of the Teacher Education Academy in Zagreb / [glavni urednik, editor-in-chief Milan Matijević]. - 4 (2002), 1(4) ; Str. 151-162
- Miljak, A. (1997). Inovacijski pristupi ili druga paradigma u predškolskom odgoju. . U: Inovacijski pristupi – Korak bliže djetetu (ur.) Božić, Ž. Rijeka: Adamić. str. 62-67.

- Miljak, A. (2002). Vrtić-dječja kuća- Kako učiniti da vrtići budu u skladu s dječjom prirodom?. U: Vrtić u skladu s dječjom prirodom. (ur.), Miljak, A., Vujičić, L. Rovinj: DV Neven. str. 15-37.
- Miljak, A. (2009). Življenje djece u vrtiću. Zagreb: SM Naklada
- Miljak, A., Vujičić, L. (2002). Vrtić u skladu s dječjom prirodom „Dječja kuća“. Rovinj: Predškolska ustanova Dječji vrtić i jaslice „Neven“
- Miljak, A.. (1987). Uloga komunikacije u razvoju govora djece predškolske dobi. Priručnik za nastavnike. Zagreb: Školske novine.
- Pavličević-Franić, D. (2001). Interaktivna komunikacija roditelja i odgojitelja u programima ranoga učenja stranoga jezika. Napredak. Vol. 142. Br. 4. Zagreb; 446-455.
- Pavličević-Franić, D. (2001). Komunikacijska kompetencija u procesu ranojezičnoga razvoja. Metodika. Vol. 2. Br. 2-3. Zagreb; 127-136.
- Petrović-Sočo, B. (2007). Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje – holistički pristup. Zagreb: Mali profesor.
- Prebeg-Vilke, M. (1991). Vaše dijete i jezik: materinski, drugi i strani jezik. Zagreb: Školska knjiga
- Silić, A. (2007). Prirodno učenje stranog (engleskog) jezika djece predškolske dobi. Zagreb: Mali profesor
- Slunjski, E. (2009). Postizanje odgojno-obrazovne prakse vrtića usklađene s prirodom djeteta i odraslog. Život i škola, br. 22.
- Slunjski, E. (2008). Dječji vrtić- zajednica koja uči: mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja. Zagreb: Spektar Media.
- Starting Smart - How Early Experiences Affect Brain Development (main.zerotothree.org/site/DocServer/startingsmart.pdf?docID=2422)
- Vilke, M. (1991). Vaše dijete i jezik, materinski, drugi i strani jezik. Zagreb: Školska knjiga.
- Vilke, M. (1999). Djeca i učenje stranih jezika u našim školama. U: Vrhovac, Y. i sur. Strani jezik u osnovnoj školi. Naprijed. Zagreb; 17-30.

11. PRILOZI

Prilog 1. Upitnik za procjenu mišljenja o ranom učenju stranog jezika kod djece predškolske dobi.

Dragi roditelji,

ovaj se upitnik provodi kao istraživanje završnog rada „Rano učenje stranog jezika kod djece predškolske dobi“. Upitnik je anonimn i dobiveni rezultati će se koristiti isključivo za navedeno.

Hvala Vam na suradnji.

Maja Jasika Cvek

1) Dob roditelja?

- a) manje od 20
- b) od 21 do 30
- c) od 31 do 40
- d) više od 40

2) Završena škola roditelja?

- a) osnovna škola
- b) srednja škola
- c) fakultet
- d) magisterij/doktorat

3) Koliko godina ima Vaše dijete?

- a) 3-4
- b) 4-5
- c) 5-6

4) Koji strani jezik uči u vrtiću?

- a) talijanski
- b) engleski
- c) neki drugi (navesti koji)_____

5) Razlog zbog kojeg ste odabrali da Vaše dijete uči strani jezik u ranoj/predškolskoj dobi?

- a) živimo na dvojezičnom području
- b) dio smo Evropske Unije
- c) zbog lakšeg usvajanja stranog jezika u prvom razredu osnovne škole
- d) smatram da je znanje stranih jezika bogatstvo
- e) drugo (navesti razlog)

6) Koje bi se metode, po Vašem mišljenju, najčešće trebale koristiti u cilju lakšeg svladavanja i usvajanja nekog stranog jezika?

- a) igre i pjesmice
- b) pričanje bajki i basni
- c) audio-vizualne metode
- d) poticanje korištenja stranog jezika u slobodnoj igri

e) nešto drugo (navesti što)

7) Pričate li kući s djetetom, osim materinskog, i neki drugi jezik/jezike ili dijalekt/dijalekte?

a) da (navedi koji/koje)

b) ne

8) Je li program učenja jezika kojeg pohađa Vaše dijete zadovoljio Vaša početna očekivanja?

a) uopće

b) samo u manjoj mjeri

c) prilično

d) uglavnom

e) u potpunosti

9) Koja su to bila očekivanja? (moguće je označiti više odgovora)

a) da dijete kroz igru dođe u kontakt sa stranim jezikom bez obzira na uspješnost usvajanja istog

b) da dijete usvoji osnovne pojmove stranog jezika u razumijevanju

c) da dijete usvoji osnovne pojmove stranog jezika u govoru

d) da dijete koristi strani jezik u dijalogu sa drugom osobom

e) drugo (molimo precizirajte)

10) Bi li nešto promijenili u ponuđenom programu učenja jezika u vrtiću?

a) da (navesti što)

b) ne

12. POPIS TABLICA I GRAFIKONA

Tablica 1. Kako vaše dijete čuje i govori

Grafikon 1. Podjela ispitanika po dobi

Grafikon 2. Podjela ispitanika po stupnju obrazovanja

Grafikon 3. Podjela ispitanika prema dobi djeteta

Grafikon 4. Podjela ispitanika na temelju jezika koje dijete uči

Grafikon 5. Razlozi učenja stranog jezika u predškolskoj dobi

Grafikon 6. Metode za lakše savladavanje i usvajanje stranog jezika

Grafikon 7. Podjela ispitanika prema korištenju stranog jezika/dijalekta kod kuće

Grafikon 8. Podjela ispitanika prema stupnju zadovoljstva programom učenja stranog jezika koji dijete pohađa

Grafikon 9. Podjela ispitanika prema očekivanjima od programa učenja stranog jezika

Grafikon 10. Podjela ispitanika prema želji za promjenom postojećeg programa za učenje stranog jezika koji dijete pohađa

SAŽETAK

Predmet ovog rada i istraživanja je rano učenje stranog jezika kod djece predškolske dobi. U radu je prikazan teorijski okvir, vodeći se relevantnom literaturom.

Također je provedeno i istraživanje na roditeljima, koje je za cilj imalo dobivanje uvida u mišljenje roditelja o ranom učenju stranog jezika u predškolskoj dobi.

S obzirom na postavljeni cilj, zadaci istraživanja bili su:

- D) Ispitati mišljenje roditelja o razlozima uključivanja djeteta u program učenja stranog jezika
- E) Ispitati mišljenje roditelja o metodama koje se koriste pri učenju stranog jezika
- F) Ispitati stupanj zadovoljstva roditelja postojećim programima za rano učenje stranog jezika

Istraživanje je provedeno na uzorku od 53 roditelja, čija djeca pohađaju neki od programa za rano učenje stranog jezika. U provedenom istraživanju korišten je Upitnik za procjenu mišljenja o ranom učenju stranog jezika kod djece predškolske dobi.

S obzirom na postavljene zadatke zaključeno je:

- A) Glavni razlog za uključivanje djece u program učenje stranog jezika je mišljenje roditelja kako je znanje stranih jezika bogatstvo.
- B) Kao najuspješnije metode učenja stranog jezika roditelji navode igre i pjesmice, te poticanje korištenja stranog jezika u slobodnoj igri.
- C) Roditelji su uglavnom zadovoljni postojećim programima, a dio ispitanika koji izražava nezadovoljstvo dali su prijedloge i sugestije za poboljšanje.

Ključne riječi: rano učenje, strani jezik, predškolska dob

RIASSUNTO

L'oggetto di questo lavoro è l'apprendimento precoce della lingua straniera nei bambini in età prescolare. Oltre al quadro teorico, accompagnato dalla relativa bibliografia, è stato svolto un sondaggio tra genitori, finalizzato a capire le opinioni dei genitori sull'apprendimento precoce della lingua straniera in età prescolare.

Considerato l'obiettivo fissato, i compiti della ricerca erano:

- A) Vedere i motivi dei genitori per l'inserimento del proprio bambino in un programma di studio di lingua straniera
- B) Valutare il parere dei genitori sui metodi usati nell'insegnamento della lingua straniera
- C) Valutare quanto sono soddisfatti i genitori con i programmi per l'apprendimento precoce della lingua straniera esistenti

La ricerca è stata svolta su un campione di 53 genitori, i cui bambini frequentano alcuni dei programmi per l'apprendimento precoce della lingua straniera. Nella ricerca svolta è stato utilizzato il *Questionario per la valutazione del parere sull'apprendimento precoce della lingua straniera nei bambini in età prescolare* steso per l'occasione.

Considerati i compiti prefissati è stato concluso:

- A) La ragione principale dell'inserimento dei bambini nel programma di studio della lingua straniera secondo i genitori è perché considerano la conoscenza delle lingue straniere una ricchezza.
- B) I genitori affermano che i migliori metodi per lo studio della lingua straniera sono il gioco e le canzoni, e l'uso della lingua straniera nel gioco.
- C) I genitori sono generalmente soddisfatti con i programmi esistenti, mentre gli intervistati dimostratisi insoddisfatti hanno espresso le loro proposte e i suggerimenti per migliorare i programmi.

Parole chiavi: apprendimento precoce, lingua straniera, età prescolare

ABSTRACT

The subject of this paper and research is foreign language education for preschool children. The paper presents the theoretical framework, based on relevant literature.

In addition, field research was carried out amongst parents in order to gain an insight into parent's opinions regarding foreign language education for preschool children.

Based on the objective, the research tasks were to:

- D) Explore parent's opinions on the reasons for enrolling children into a foreign language programme
- E) Explore parents opinions on the methods used for learning a foreign language
- F) Explore the degree of parent's satisfaction with existing programmes for early learning of a foreign language.

The research was carried out on a sample of 53 parents, whose children are attending an early learning foreign language programme. The research utilised a survey to evaluate the opinions on foreign language education for preschool children.

Based on the given tasks, the research concluded that:

- A) The main reason for enrolling children into a foreign language programme is parent's opinion that knowledge of a foreign language is enriching
- B) The best foreign language teaching methods parent's mentioned include games and songs as well as encouraging foreign language use in free-play
- C) Parents are mainly satisfied with the existing foreign language programmes, while the ones which are dissatisfied have offered suggestions on how to improve the offering.

Key words: early teaching, foreign language, preschool age